

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
PREVENTIVA (CONTROL ARQUEOLÒGIC) AL CARRER
INDEPENDÈNCIA 290 – MALLORCA 540 ; DISTRICTE
DE SANT MARTÍ (BARCELONA, BARCELONÈS).

(CODI: 002/18)

Data de la intervenció / Exp DGPC:

Del 10 al 31 de gener de 2018 / 1-21352;
Del 6 de febrer al 29 de març de 2018 / 2-21469;
Del 14 al 18 de maig de 2018 / 3-21352;
De l'11 al 14 de juliol de 2018/ 4-22289

Arqueòlegs Directors:

MIRIAM ESQUÉ BALLESTA;

JOAN GARRIGA TOLEDO;

CESC BUSQUETS COSTA

Barcelona, Febrer de 2018

FITXA TÈCNICA

NOM DE LA INTERVENCIÓ	Carrer de la Independència 290 – Mallorca 540
UBICACIÓ	Districte de Sant Martí Barcelona (Barcelonès)
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ETRS 89 (UB/ICGC)	X: 431675.8 Y: 4584452.0 Z: 25.05 m.s.n.m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Sondeig arqueològic
DATES D'INTERVENCIÓ	Del 8 al 31 de gener de 2018; de l'1 de febrer al 29 de març de 2018; del 14 al 18 de maig de 2018; de l'11 al 14 de juliol de 2018.
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Miriam Esqué Ballesta; Joan Garriga Toledo; Cesc Busquets Costa

INDEX

1. INTRODUCCIÓ	4
2. SITUACIÓ GEOGRÀFICA.....	5
2.1. El Barcelonès.....	5
2.2. La ciutat de Barcelona.....	6
3. ANTECEDENTS HISTÒRICS I ARQUEOLÒGICS	8
3.1. La ciutat de Barcelona.....	8
3.2. L'eixample, districte de Sant Martí.....	10
3.2.1. Els refugis antiaeris	12
3.2.2. El refugi R.0621.....	14
4. METODOLOGIA.....	16
5. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS	17
6. CONCLUSIONS	20
7. DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA.....	23
8. UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES	54
9. INVENTARI DE MATERIALS / LÀMINA DE RESTAURACIÓ	58
10. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA.....	59
11. BIBLIOGRAFIA.....	60

1. INTRODUCCIÓ

Amb motiu les obres de desviament de serveis relacionats amb el túnel Sants-Sagrera, per part de l'empresa promotora ADIF-ALTA VELOCIDAD, s'ha dut a terme entre el 7 de febrer i el 14 de juliol de 2018, la intervenció arqueològica preventiva del qual és objecte aquesta memòria.

Donada la importància arqueològica i històrica d'aquesta zona dins la ciutat de Barcelona, es va prendre la decisió d'efectuar un control arqueològic a càrrec de l'empresa ATICS S.L., sota la direcció tècnica de l'arqueòloga Miriam Esqué Ballesta, amb l'objectiu de detectar, documentar i així realitzar un estudi de les possibles restes conservades al subsòl, amb el corresponent recull de la informació històrica necessària per tal d'ampliar els coneixements vigents de la ciutat sobre èpoques anteriors.

La finalitat de les tasques de control i documentació arqueològica ha estat la de detectar, documentar i realitzar un estudi de les restes conservades, amb el corresponent recull de la informació històrica necessària per tal d'ampliar els coneixements vigents de la ciutat sobre èpoques anteriors, i finalment l'avaluació de les restes que podrien quedar afectades per les obres.

El buidat del terreny que obliterava l'estructura detectada, es va fer totalment de forma manual per part dels auxiliars d'arqueologia, de forma totalment manual, sota el corresponent control arqueològic.

2. SITUACIÓ GEOGRÀFICA

2.1. El Barcelonès

Comarca de Catalunya, la capital de la qual és Barcelona. Es tracta de la comarca més poblada i industrialitzada del principat. Limita al nord amb el Vallès Occidental i Oriental; a l'est amb el Maresme i la Mediterrània, i per l'oest i el sud amb el Baix Llobregat.

La seva geografia està marcada per la plana de l'àrea metropolitana o Pla de Barcelona, la serralada de Collserola i els rius Llobregat i Besòs.

El Pla de Barcelona és una de les unitats morfològiques que configuren el territori, anomenat Barcelonès, que s'estén des de la costa mediterrània a la Serralada Litoral, concretament entre el tram de la serra de Collserola i els estrets de Martorell i de Montcada, però on els rius Llobregat i Besòs respectivament van sortir a la mar amb la formació dels seus deltes. D'aquesta manera el territori presenta dos elements morfològics clars: la serra de Collserola i la plana.

La Serra de Collserola, horst compost per granits i esquists, presenta unes altituds molt moderades, entre els 300 i 500 metres, destacant el Tibidabo que arriba als 512m. Al nord, aquesta carena comença sobre el riu Besòs amb el turó de Manyoses (2102m) i al sud-oest destaca el puig de Sant Pere Màrtir com a darrera elevació (399m). La carena presenta diversos passos de muntanya que possiblement han servit de vies de comunicació al llarg de la història.

El Pla de Barcelona es troba obert al mar i limitat per la Serralada Litoral i al sud per la falla que segueix des del Garraf i el turó de Montjuïc (que és el punt més elevat, 173m) fins al turó de Montgat, més enllà del Besòs. Aquesta falla és visible a través de l'esglaó, d'uns vint metres, que sembla separar l'eixample de la ciutat vella i que es documenta en la morfologia urbana : la baixada de Jonqueres, la Via Laietana i els carrers de les Moles, d'Astruc i de Jovellanos.

La plana està formada per la conjunció de dos deltes, el del Llobregat i el del Besòs, que a causa de l'acumulació de detritus quaternaris i sorrells a la línia costanera, han acabat formant un conjunt identificable per la uniformitat urbana.

En aquesta plana es distingeixen petits turons arran de mar que tenen el seu origen en els plegaments de dipòsits marins del miocè i el pliocè. És en el cas de la muntanya de Montjuïc, del turó dels Ollers, i ja dins la ciutat del sector dels carrers d'Escudellers i Nou de Sant Francesc, i de les Falzies on es localitza

l'antiga Llotja i del Tàber, on s'assentava la ciutat romana. Des de l'època romana el constant progrés de la línia de costa degut a l'aportació dels arrossegaments del Besòs i al corrent marí tangencial a la costa que aporta terres del Maresme, van contribuir al rebliment d'estanys i aiguamolls i van anar encerclant aquests turons, passant a formar part de la terra ferma.

Aquests materials s'acumularen darrere l'escullera feta per a protegir el nou port i que arribaren a formar l'emplaçament de l'actual Barceloneta. Finalment, l'acció dels corrents de la mar, arrossegant els materials detrítics, terraplenant badies i albuferes, ha ajudat a conferir a la costa del Pla de Barcelona el seu aspecte rectilini, sense entrants ni accidents notables.

Geològicament hi ha una unitat quaternària (pleistocè i holocè) que en cobreix una de terciària. D'època quaternària a l'holocè és on es localitza l'activitat antròpica, es registren nivells d'argila, sorres i graves d'origen torrencial i col·luvial, a part dels estrats superiors que és on es registrava la major presència de restes arqueològiques d'època contemporània i moderna.

2.2. La ciutat de Barcelona

Barcelona està situada a la costa mediterrània, en el lloc anomenat Pla de Barcelona, comprès entre els rius Besòs i Llobregat, al nord es troba la serra de Collserola, on hi ha el Tibidabo, que és el cim més alt (542 metres). La serralada de Sant Mateu a llevant i el massís de Garraf a ponent fan que les entrades fàcils al pla d'al·luvió, sobre el qual reposa la ciutat, siguin els passos fluvials del Besòs i el Llobregat.

Les òptimes condicions climàtiques i estratègiques de la ciutat han afavorit al llarg del temps el seu desenvolupament que, amb Montjuïc vora el mar, ha facilitat la defensa del seu litoral. Els seus orígens es situen en el petit pujol del Tàber, però ben aviat els límits s'anaren expandint pel pla, on només s'aixequen, cap al nord, els turons de Monterols, el Putget, la Creueta, el Carmel, la Muntanya Pelada i el Turó de la Peira.

Des del punt de vista urbanístic la ciutat de Barcelona consta de diverses àrees organitzades en districtes. La zona que ens ocupa es troba situada en el districte de Ciutat Vella. Aquest espai inclou, d'una banda, un nucli central anomenat barri gòtic que correspon a la primitiva ciutat romana i, de l'altra, un seguit de ravals

Memòria de la intervenció arqueològica al carrer Independència 290- Mallorca 540 (Barcelona) Codi 002/18.

situats al seu voltant que es van formar en època medieval, dins el perímetre de les muralles aixecades al segle XIII. Aquestes viles noves foren conegudes amb els noms de les esglésies que els centralitzaven: del Pi, de Santa Anna, de Sant Pere, de la Mercè i de Santa Maria del Mar. Els darrers sectors del nucli antic de la ciutat, és a dir, la Rambla i el Raval, varen començar a ser urbanitzats quan quedaren inclosos dins del tercer recinte fortificat que es bastí al llarg de la segona meitat del segle XIV.

3. ANTECEDENTS HISTÒRICS I ARQUEOLÒGICS

3.1. La ciutat de Barcelona

L'origen de la ciutat de Barcelona s'ha de situar a la colònia ***Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino*** fundada de nova planta per August al s.I aC. La ciutat emmurallada, amb un perímetre clar, presenta una planta octogonal amb una trama a partir de dos grans eixos, el *cardo maximus* i el *decumanus maximus*. Aquests dos eixos donaven la pauta a la resta de la xarxa de carrers rectilinis amb illes regulars, confluint en un espai obert central, el fòrum, on s'ubica l'actual plaça Sant Jaume.

Com a conseqüència de l'augment de població que es produeix ja des de començament del s. IX, s'urbanitzà una part del territori que ocupava fora del recinte de les muralles romanes, i per tal de protegir aquests nous nuclis de població anomenats vila noves al voltant de centres d'ordre econòmic o religiós.

Barcelona a l'any 1000, segons Philip Banks (Catalunya Romànica Vol. XX)

A principis del s. XII la gran expansió demogràfica provocà la creació i creixement d'aquests nuclis poblacionals i de molts obradors al voltant de les muralles, aquest creixement de la ciutat fora de l'antic recinte murari romà serà el responsable de la construcció d'un nou sistema defensiu. Les dades més antigues sobre el començament de les obres d'aquesta nova estructura defensiva fan referència a 1285, però les darreres investigacions i actuacions

3.2. L'eixample, districte de Sant Martí.

La intervenció que ens ocupa s'ha desenvolupat dins el districte de Sant Martí, concretament al xamfrà dels carrers Independència 290- Mallorca 540. Aquesta zona de la ciutat, va començar a ser urbanitzada al segle XIX, concretament el procés de construcció de l'Eixample s'executà entre 1860 i 1929. Entre el 1854 i el 1856 s'enderroquen les muralles de la ciutat aprofitant el bienni progressista, però fins al 1858 no es va permetre fer un pla per eixamplar la ciutat. Aquest, el pla Cerdà, s'inicia l'any 1859 i es va començar a parcel·lar tot l'espai entremig entre els quatre nuclis poblacionals, destacant la importància de Barcelona sobre la resta d'agregats, els quals al final van acabar formant part de la ciutat. El pla Cerdà tenia l'objectiu d'homogeneïtzar en un únic parcel·lari l'urbanisme dels diferents nuclis, un total de 1.100 hectàrees. La majoria d'aquest espai era parcel·lat en mans de particulars amb un ús divers, a més de camins i torrents. En un principi, el projecte de Cerdà no estava pensat només per a l'espai que avui ocupa el districte de l'Eixample; plantejava un Eixample entre Montjuïc i el riu Besòs, incloent-hi el terme de Sant Martí. La part central, la Dreta de l'Eixample, va ser el barri de la burgesia, que va introduir a casa seva un estil propi, el modernisme, reflex d'aquell moment. Malgrat que es concentraven en aquesta zona un bon nombre d'edificis significatius, la resta dels que hi havia en altres barris com el Fort Pienc, la Sagrada Família, Sant Antoni o l'Esquerra de l'Eixample van ser influïts per aquest corrent. Tot l'Eixample constitueix un conjunt arquitectònic modernista únic a Europa.

El pla de Cerdà es basava en una gran xarxa de carrers perpendiculars i travessers, tots ells uniformes, excepte dues vies esbiaixades superposades (la Diagonal i la Meridiana) i la Gran Via de les Corts Catalanes. El punt on es trobaven aquests eixos era el gran centre de comunicacions de l'Eixample, on es preveia construir una gran plaça, la de les Glòries Catalanes. L'arquitecte va preveure el repartiment uniforme de zones de serveis, com ara mercats, centres socials i esglésies, a més de grans parcs. Les illes no eren ben bé quadrades, ja que, per facilitar la visibilitat, a les cantonades es tallaven els angles en forma de xamfrà. A l'interior de cada illa només es permetia construir en un o dos costats, i la resta de l'espai es deixava per al jardí dels veïns. Les cases no havien de tenir originàriament més de tres pisos d'alçada (16 m), i tampoc no havien de ser gaire profundes. Cerdà ho va concebre així perquè considerava que la salut dels

ciutadans depenia de si vivien en unes cases ben il·luminades per on circulés l'aire net dels jardins. Es van deixar carrers espaiosos, per on podien circular els carros, els cotxes i els tramvies de cavalls. En definitiva, Cerdà volia fer una ciutat on s'evités l'amuntegament de cases de la ciutat vella.

No obstant, no van tardar a aparèixer activitats especulatives i arguments que tractaven d'aconseguir un major espai construït. Per exemple, si els carrers tenien 20 m d'ample, ben podia augmentar-se l'ample dels edificis a aqueixa mateixa distància, ocupant-se posteriorment la zona central de les illes amb edificacions més baixes, destinades en la majoria dels casos a tallers i petites indústries familiars, i fent desaparèixer amb això la major part dels jardins centrals. Finalment, com últim recurs per a augmentar el sòl construït es van unir els dos laterals ja construïts amb edificis que els unien, tancant d'aquesta forma per complet les illes. Però el procés especulatiu no es va aturar en aquest punt: es va argumentar que si els carrers tenien 20 m d'ample, no hi hauria inconvenient en què els edificis tingueren una altura de 20 m en compte dels 16 m projectats, ja que inclús amb aquesta altura, estant el sol a 45°, il·luminaria qualsevol edifici en la seva totalitat sense que cap edifici veí li fes-hi ombra. Aquest argument, sumat a la construcció de sostres més baixos va donar com a resultat que es guanyaren dos pisos d'altura. I finalment, a partir del plantejament anterior: si es construïa sobre l'edifici actual un pis més, però amb la façana retirada cap a l'interior de l'edifici tant com l'altura d'aquest pis, s'aconseguiria augmentar més encara l'espai construït sense que l'ombra de l'edifici afectés als edificis veïns estant el sol a 45°, naixent d'esta manera el pis àtic i per la mateixa teoria es va construir el sobreàtic, retirant la façana un altre tant cap a enrere.

L'Eixample és un veritable districte modernista. Aquesta corrent arquitectònica barrejava les noves tècniques i els nous materials del moment amb la utilització dels recursos que proporcionaven les diverses tècniques decoratives tradicionals: els estucs, els esgrafiats, els vidres emplomats dels vitralls, la forja... El treball dels artesans es posava al servei del disseny i la concepció dels arquitectes modernistes. Es tractava d'una nova arquitectura i un nou concepte de l'espai que recollien les antigues tècniques tradicionals i les més noves, en una harmonia al servei de la llibertat creativa. Domènech i Montaner, Puig i Cadafalch o Antoni Gaudí van crear, de mica en mica, el nou districte, encetant

un nou estil que s'allunyava de la monotonia de l'eclecticisme dominant fins aquell moment (ALBERCH, BORJA, 2000)¹.

A partir dels anys trenta, la progressiva densificació urbana va permetre la millora de la comunicació amb la ciutat i la proliferació de les línies del tramvia. Ja a la Segona República, el Pla d'enllaços ferroviaris del 1933 preveia perllongar el metro transversal fins a la Sagrera, i l'any 1935 es va aprovar un pla per al soterrament de les vies i la urbanització de l'entorn. Amb l'esclat de la Guerra Civil el 1936 només es va arribar a executar un tram de la Meridiana, i durant la contesa bèl·lica els túnels ja iniciats van servir de refugis antiaeris al veïnat.

3.2.1. Els refugis antiaeris

Durant la Guerra Civil Espanyola a la ciutat de Barcelona es van construir gran quantitat de refugis antiaeris utilitzats per la població civil per a la protecció dels bombardejos feixistes. Els refugis antiaeris són espais soterrats, amb un o més accessos en la via pública i diversos espais en el seu interior.

La població civil barcelonina junt amb Gernika i Madrid van ser les més castigades per l'aviació franquista i els seus aliats. Barcelona és la primera ciutat bombardejada sistemàticament durant quasi dos anys, malgrat trobar-se en la rereguarda, tàctica militar inèdita fins aleshores. Els atacs indiscriminats sobre la població civil van provocar un gran impacte psicològic.

A Barcelona, la Junta de Defensa Passiva, davant l'amenaça feixista, va construir entorn a uns 1400 refugis antiaeris, malgrat que les obres de metro, aparcament subterranis i millores de clavegueram han anat destruint molts refugis, Tot i que encara en resten una gran quantitat.

Començada la Guerra Civil, la derrota de la rebel·lió militar a la capital catalana i la impossibilitat d'un atac d'infanteria, va fer que les tropes de Franco busquessin ajuda de la marina i de l'aviació italiana amb base a Mallorca. Més tard, en l'ofensiva final sobre Barcelona es va sumar l'aviació alemanya, la Legión Cóndor. Davant el perill imminent, ja al mes de setembre de 1936 l'Ajuntament de Barcelona crea el Servei de Defensa Passiva Antiaèria que es va encarregar d'analitzar les primeres mesures preventives davant la possibilitat

---

¹ Veure també <http://lameva.barcelona.cat/eixample/ca/historia-del-districte>

d'atacs aeris, amb la inspecció de subterranis i locals particulars per avaluar si reunien les condicions de seguretat necessària.

El primer atac sobre el nucli urbà va ser la nit del 13 de febrer de 1937, però no va ser aeri sinó naval, per part del destructor italià Eugenio di Savoia encallat davant la costa de Barcelona, aproximadament a l'alçada de l'actual platja de Bogatell. Des d'aquesta data i fins a la caiguda de la ciutat, el 26 de gener de 1939, la ciutat va patir un total de 194 bombardejos, la majoria aeris, que va provocar a l'entorn de 2500 morts i prop de 3200 ferits. Els dies 16, 17 i 18 de març de 1938 Barcelona va sofrir els raids més intensos i mortífers. L'aviació italiana, per ordre expressa de Mussolini, va llançar entre 10 i 13 atacs sobre diferents zones de la ciutat. Els bombardejos eren aleatoris, sense objectius militars, intentant provocar el pànic i morts. Davant la indignació internacional, a més de sumar-se el Vaticà i l'UNESCO, el general Franco va reprovar els bombardejos altre cop sobre Barcelona i Gernika.

Davant el perill dels atacs, l'ajuntament i la Generalitat de Catalunya, a través de la Junta de Defensa Passiva, primer, i de les Juntes de Defensa Locals, van portar a terme un projecte per salvaguardar els edificis emblemàtics i subvenció d'entorn a una centena de refugis. La resta, casi 1300, es varen començar a excavar de forma auto-organitzada i auto-finançada per iniciativa civil, configurant un autèntic moviment social sense precedents.

La majoria de refugis veïnals tenien un caràcter provisional i efímer. La seva construcció es deuria al treball abnegat de civils no militaritzats, vells i, sobretot, dones i nens. Varen començar als barris amb una gran tradició associativa i sense comprometre els ciments dels edificis, com per exemple a les places públiques. Els refugis antiaeris planificats per l'ajuntament amb medis de defensa passiva però amb la vocació d'ésser reaprofitats com a trams de clavegueram, banys públics, magatzems, sales de lectura i altres usos. Molts refugis construïts per iniciativa particular no varen ser donats d'alta a l'ajuntament i per tant no consten en la documentació.

La caiguda de Barcelona va comportar la destrucció de part de la documentació, entre els expedients i plànols de refugis per dificultar la seva localització per part de les tropes ocupants. El nou ajuntament franquista va ordenar un reconeixement de les zones destruïdes pels bombardejos i no va tenir massa problemes per localitzar i inspeccionar els refugis, ja que molts punts de la ciutat

es trobava amb el paviment aixecat i pilones de terra extretes durant la construcció dels refugis.

Barcelona disposa de diferents llistats on es detalla la ubicació dels refugis antiaeris. El primer és del 9 de desembre de 1937, confeccionat pel Servei de Refugis de la Junta de Defensa Passiva de Barcelona, contant uns 29 refugis que possiblement es situaven al 1r districte. El segon llistat és del 16 de juliol de 1938, confeccionat per la Junta Local de Defensa Passiva de Barcelona, és un inventari on només hi figura l'emplaçament i la situació. De tots aquests refugis no es té cap garantia de la seva existència, ja que sembla una llista de tots els llocs on es va demanar permís per construir un refugi sense que figurei en quin punt del procés es trobava cada un d'ells, contant un total de 1293 refugis.

3.2.2. El refugi R.0621.

Seguidament, exposarem les fonts documentals sobre els refugis antiaeris dins de l'àmbit del projecte de les obres de desviament dels serveis per al túnel Sants-Sagrera al carrer de la Independència 290- Mallorca 540, refugi R.0621.

La informació que recollim a continuació prové de dues fonts:

1. Informants: veïns de la zona.

Troben dos tipus d'informants:

- a) Veïns que eren nens en el moment que va esclatar la Guerra Civil. Aquest veïns esmenten l'existència d'un refugi en aquest punt i d'altres de la zona. Expliquen característiques del refugi en l'època i de les seves pròpies vivències de la guerra i dels bombardeigs-
- b) Veïns que van néixer amb posterioritat a la guerra que van ser informats pels seus familiars i que en alguns casos havien visitat els refugis de la zona.

2. Documents: provenen de l'Arxiu Administratiu de l'Ajuntament de Barcelona.

Contrastació de la informació a partir dels documents trobats.

- a) Es consulta el llistat de refugis per districtes i es troba el refugi R.0621 al carrer Mallorca.

Memòria de la intervenció arqueològica al carrer Independència 290- Mallorca 540 (Barcelona) Codi 002/18.

- b) També sembla una hipòtesi raonable que diferents refugis estiguessin connectats entre sí.

Es coneix l'existència d'aquest refugi pel llistat de refugis antiaeris del 16 de juliol de 1938 publicat a l'Atles dels Refugis de la Guerra Civil espanyola a Barcelona publicat per l'Ajuntament de Barcelona i CLABSA. En no tenir més documentació de l'estructura defensiva, ja sigui de l'època o fruit d'intervencions de documentació posterior, no es pot aportar més informació.

4. METODOLOGIA

Per tal d'aconseguir els objectius marcats, cal seguir una metodologia sistemàtica i adequada. La que s'ha realitzat en aquesta intervenció s'inspira en el mètode de registre utilitzat per E.C.Harris i per A.Carandini (Harris, 1975, 1977, 1979; Carandini 1977, 1981). Es tracta de registrar objectivament els elements construïts i estrats que s'identifiquen (tant els que es conserven en alçat com els que es descobreixen en el subsòl), realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d' "Unitat Estratigràfica" (UE) que individualitza els uns dels altres. Cada UE. es registra en una fitxa on s'indica: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, la situació en les plantes i seccions i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les quals es relaciona. Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic, compost per plantes i seccions i el material fotogràfic imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats.

La principal raó de ser de l'arqueologia urbana és l'estudi de l'evolució històrica de la ciutat on es realitzi, allò que ha impulsat i ha provocat canvis en el territori, tant en l'àmbit geomorfològic com urbanístic, històric, organitzatiu i social, fins a esdevenir el fet concret del moment actual.

En el cas que en qualsevol intervenció es trobes algun tipus de material ceràmic, s'ha de recollir i separar diferenciant els materials que han sortit als diversos estrats arqueològics, i ajuden a donar una datació tant dels mateixos estrats com de les estructures que s'hi poden trobar relacionades.

Inicialment aquest material s'ha de rentar i seguidament se li atorga una sigla depenent de cada excavació, per tal de facilitar el seu inventari i precisar al màxim la informació recollida en les respectives memòries o informes arqueològics.

De la mateixa manera s'actua en el cas de documentar altres materials com el bronze, ferro, vidre, ossos, etc....

Al llarg d'aquesta intervenció s'ha realitzat l'excavació manual del sediment que rebria l'estructura per part dels auxiliars d'arqueologia sota la supervisió de la direcció tècnica.

5. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS

Arran de les obres de desviament dels serveis relacionats amb el projecte de realització del túnel Sants-Sagrera, concretament en la confluència dels carrers Independència i Mallorca de la ciutat de Barcelona (Barcelonès) s'ha dut a terme la intervenció arqueològica preventiva de la qual és objecte aquesta memòria.

Les actuacions es van centrar inicialment a localitzar la galeria localitzada inicialment pels promotors de l'obra, que durant les tasques de desviament de serveis urbans en rasa, esmenten la troballa d'una obertura construïda amb maons, la qual un cop posada en coneixement del Servei d'Arqueologia de la ciutat de Barcelona es relaciona amb la presència d'un dels refugis antiaeris esmentats al llistat de refugis antiaeris del 16 de juliol de 1938 publicat a l'Atles dels Refugis de la Guerra Civil espanyola a Barcelona publicat per l'Ajuntament de Barcelona i CLABSA.

Les tasques s'inicien amb l'extracció del paviment de panot que cobria el carrer, i de la seva capa de preparació del mateix, consistent en una capa de formigó d'uns 20cm de potència. Un cop extretes aquestes capes, es documenta la presència d'un nivell de sorres, les quals cobreixen diversos serveis urbans contemporanis, els quals no es trobaven en servei durant les actuacions de control arqueològic. No obstant es mantingueren mesures preventives de seguretat per tal d'efectuar els treballs de localització de la galeria amb les màximes condicions de seguretat per als treballadors que efectuaven l'extracció dels diferents rebliments del subsòl.

Ja en els primers 40cm es localitza la volta del sostre de l'estructura, la qual es trobava afectada per la construcció dels serveis urbans esmentats amb anterioritat (Fotos 3 a 6 ; 9 a 12).

Així doncs, un cop localitzat aquest punt es continuen els rebaixos fins a localitzar el possible sòl de l'estructura, el qual va aflorar a 1.80m aproximadament a partir de la cota de superfície, amb l'aparició d'un primer tram d'escalas, la qual cosa confirmaria la presència d'una estructura per a permetre l'accés de la població i per tant confirmar l'existència d'un possible refugi. Les escalas estaven obrades amb maons regulars de 15x30cm, amb una alçada de 16cm per graó, a excepció del darrer abans d'arribar a un primer replà, el qual era d'uns 12cm d'alçada.

Donades aquestes mides regulars, es preveu que l'entrada d'aquesta estructura es trobés uns 2-3m per darrera d'aquest primer tram d'escales documentat, i coincidiria amb la cantonada S-O o confluència dels carrers Independència-Mallorca.

Les tasques de buidat van continuar, seguit aquest nivell d'escales, fins a localitzar un primer replà, situat a uns 2,74m per sota del nivell de superfície. Aquest replà amidava uns 1,10m de llarg, mantenint l'amplada regular de la galeria d'accés la qual es va mantenir constant amb uns 1,30m d'amplada.

Un cop localitzat aquest replà, es continua la documentació de l'accés amb un segon tram d'escales, el qual mostra la mateixa fisonomia que l'anterior, i al mateix temps es documenta la presència a la volta, d'un dels respiralls de l'estructura, afectat de forma superficial pels serveis urbans esmentats anteriorment. (Foto 11-12). Dins el rebliment de runa extret proper a aquest punt, s'extreuen les cobertores d'aquests respiralls, formades per elements quadrangulars, fets de formigó i tiges de ferro a l'interior, amb petites obertures (Foto 62).

Les tasques d'extracció del rebliment de runa present al llarg de tot el buidat, va continuar fins el dia 16 del Febrer, a posteriori de la visita oficial realitzada per part de la Unitat d'actuacions al Subsòl del cos de Mossos d'esquadra especialitzat en aquestes tasques, els quals informaren de les condicions de seguretat, presència de gasos i condicions òptimes d'oxigen , així com la realització de les primeres mides de l'abast i direcció de l'estructura.

Al llarg d'aquesta visita es documenta el final d'un segon tram o segona galeria (Foto 56), la qual va disminuint les seves dimensions tant en amplada com en alçada, fins a donar per finalitzada l'estructura. En aquest punt també es documenta un rebliment el qual presenta unes característiques sedimentàries molt diferents, formades per llims i fangs, precipitats al llarg del temps durant els canvis climatològics que afecten al mateix temps les parets de l'estructura, les quals es troben excavades directament al terreny (argiles amb nòduls de calç) sense reforç construït amb posterioritat. S'observa a les parets una marca de color fosc, fruit de les partícules de residus en flotació, en un moment d'inundació de l'estructura en aquest punt, i que acaba depositant i filtrant els llims presents en aquest espai fins al final de l'estructura (Fotos 51 a 54).

Memòria de la intervenció arqueològica al carrer Independència 290- Mallorca 540 (Barcelona) Codi 002/18.

Un cop finalitzada aquesta visita, presents representants de la promotora ADIF i el Servei d'Arqueologia de Barcelona, es decideix desestimar la continuïtat de les tasques d'extracció del reblliment de runa, un cop constatada la inexistència del refugi com a tal, tractant-se o bé d'un accés inacabat a un dels possibles refugis propers segons el llistat de refugis antiaeris, o bé l'accés a un refugi inacabat, bé per falta de pressupost o temps.

En aquest punt, les tasques d'extracció del sediment s'aturen, i es finalitza el control arqueològic amb el recull de dades planimètriques i realització exhaustiva de registre gràfic de la major quantitat de dades possibles per tal de d'aportar la màxima informació i interpretació de l'estructura documentada durant les actuacions.

6. CONCLUSIONS

Els resultats d'aquesta intervenció aporten poques dades en relació amb el poblament i l'urbanisme de la ciutat de Barcelona al llarg de la seva història donat que es tracta d'una intervenció preventiva de caràcter molt localitzat i parcial.

Un dels elements que més ha condicionat el volum de dades obtingut ha estat el caràcter localitzat i parcial de la intervenció, així com la localització de l'estructura d'accés a un refugi inacabat, objectiu principal de la intervenció, localitzat arran d'unes obres de desviament de serveis realitzats amb anterioritat a l'actuació arqueològica.

Les dades obtingudes mostren un primer passadís d'accés construït de forma regular amb maons de 15x30cm, amb una volta de canó, parets, escales i murs de reforç obrats amb aquest tipus de materials de forma sistemàtica. Es localitzen dos trams d'escala, com a primer accés a un possible refugi, o accés a un refugi inacabat. En algun moment, probablement en finalitzar la Guerra Civil al 1939, el refugi quedaria inacabat o en desús, i es va tapiar, tal i com mostren les restes de morter localitzades al sostre excavat en el terreny, així com les restes de la paret que tapiaria la construcció en aquest punt (Fotos 33 i 46 a 49). L'estructura presenta trams de mur construït com a reforç en punts conflictius, com són els angles o girs documentats en aquesta estructura. Aquests murs presenten una alçada regular d'1,40 m aproximadament, sense volta construïda que es recolzi en els mateixos (Fotos 39 a 41, 44, 51 a 54 , 59).

Així doncs ens trobem davant d'una construcció enfocada per tal d'ésser destinada com a refugi antiaeri, el qual o bé va quedar inacabat, o es tracta d'un dels diversos accessos-sortides que presentaven els refugis per a facilitar l'entrada i sortida dels mateixos, d'algun dels refugis propers encara no localitzats però presents al llistat de refugis antiaeris.

Els motius pels quals aquesta estructura va quedar inacabada, podria ser la falta de pressupost, donat que els maons emprats en la seva construcció estaven subvencionats, i que en algun moment de la seva construcció quedés en suspens o desestimada, i per això es van interrompre les tasques de continuació de l'estructura, ja sigui com a accés o per tal de realitzar una cambra i diferents serveis presents en diferents refugis ben documentats en altres punts de la ciutat.

Pel que fa a la tipologia de la construcció, pel que fa als refugis antiaeris, trobem documentats diversos tipus de refugis:

- Estructures ja construïdes reaprofitades com a refugis (estacions de metro, galeries o soterranis d'edificis...)
- Refugis de nova construcció en solars no edificats; trinxeres sense cobrir excavades directament al terreny (davant la dificultat de realitzar refugis en habitatges que no disposaven de soterranis o espais on realitzar-los)
- Refugis independents (s'efectuava la construcció dels mateixos a places i/o carrers amples o pati grans, davant la dificultat d'acollir-los en edificis per seguretat).
- Refugis en galeries de mina (més econòmic, sense reforços o revestiments constructius interiors).

En el cas que ens ocupa pertany al tercer grup tipològic, es tracta d'un d'aquests refugis independents, donada la seva localització en l'encreuament de dos carrers de l'eixample, mostrant una galeria excavada directament al terreny, amb una llargada total aproximada de 21m. Aquesta presenta tres trams ben diferenciats, un primer tram format per una primera galeria d'accés excavada al terreny d'uns 7-8m de llarg i, reforçada per una construcció obrada amb maons, la qual consta de parets d'1,30m d'alçada i una volta de canó d'uns 60cm d'alçada o creu. En aquest tram construït es documenten dos trams d'escales separats per un replà d'1,10m, els quals es documenten fragmentats donada la finalització de les tasques de buidat i extracció de l'estrat de runa que reblia l'estructura.

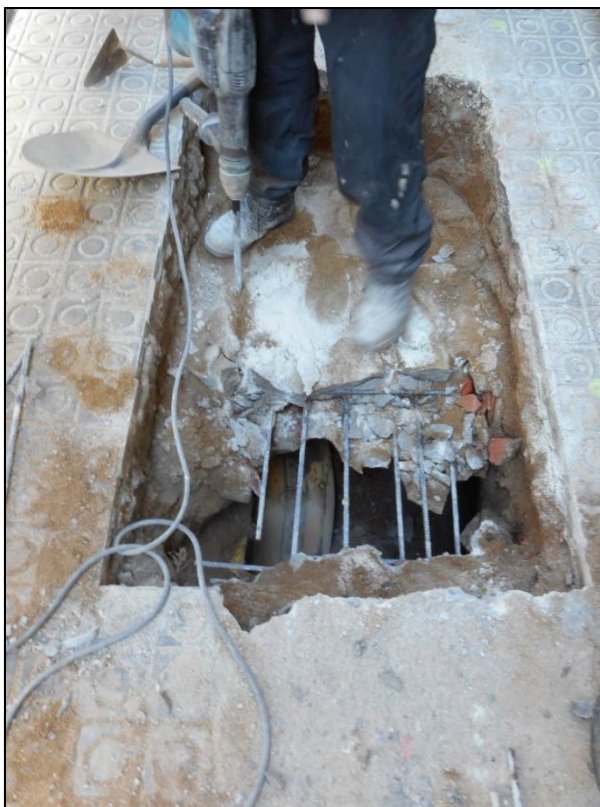
El segon tram documentat amb una orientació N-O i amb una llargada de 5,68m aproximadament, consta d'un primer angle excavat directament al terreny connectant amb la galeria construïda, on s'observen les marques dels pics pertanyents als treballs manuals efectuats per a l'excavació en el terreny (Foto 59). Aquest espai es troba reforçat per una paret lateral al costat Sud de la galeria, la qual presenta una alçada conservada d'entre 1,30 – 70cm (Fotos 41-53). Aquest espai es trobava reblert per gran quantitat de runa i material constructiu, així com la presència de dos murs caiguts dins el sediment, de característiques constructives diferents, un dels quals pertanyia al reforç nord de la galeria (Foto 46-47), i al seu darrere un altre molt semblant però obrat amb uns maons lleugerament diferents,

possiblement pertanyent al mur que tapiava la construcció en el primer colze, tal i com mostren les restes de morter adherides a les parets en aquest punt (Foto 33, 39-49). Molt probablement el fet de tapiar la construcció es trobaria a partir del 1939, ja dins la dictadura i en un moment on perdrien la seva utilitat inicial.

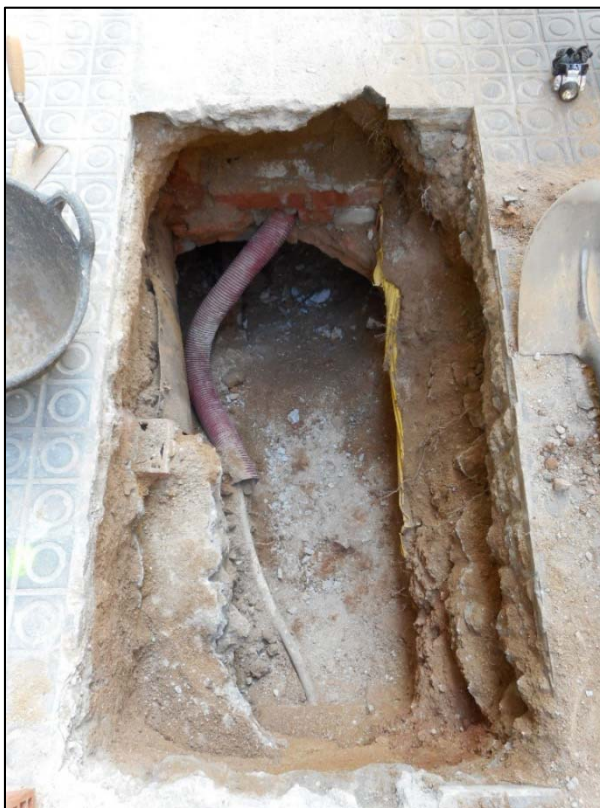
L'últim tram, pertany a una galeria excavada directament al terreny amb una llargada màxima aproximada de 8m, la qual va reduint progressivament les seves dimensions tant en amplada com en alçada. (Fotos 30, 55 i 56).

És en la confluència del segon i tercer trams de galeria, on s'observa una línia de sediments de color negre adherits a les parets, els quals pertanyen a l'esllavissament de materials de rebuig de la runa que rebleix l'estructura així com la filtració de sediments de les parets excavades, els quals ens parlen d'un moment d'inundació que precipita majoritàriament materials de les parets al llarg de temps, els quals formen part de la totalitat del rebliment de materials en aquest espai. (Foto 54).

7. DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

1. Inici dels treballs d'obertura en vorera.

2. Localització de la volta del refugi, afectada per diversos serveis urbans.

3. Detall de la volta afectada per servei urbà.

4. Afectació de la volta del refugi per servei elèctric, vista del rebliment de runa, estat inicial.

5. Afectació de la volta per servei elèctric contemporani.

6. Espai intern del passadís d'entrada cobert de runa, afectació parcial de la volta per actuacions anteriors.

7. Vista inicial (al fons) del primer angle-colze del passadís d'entrada.

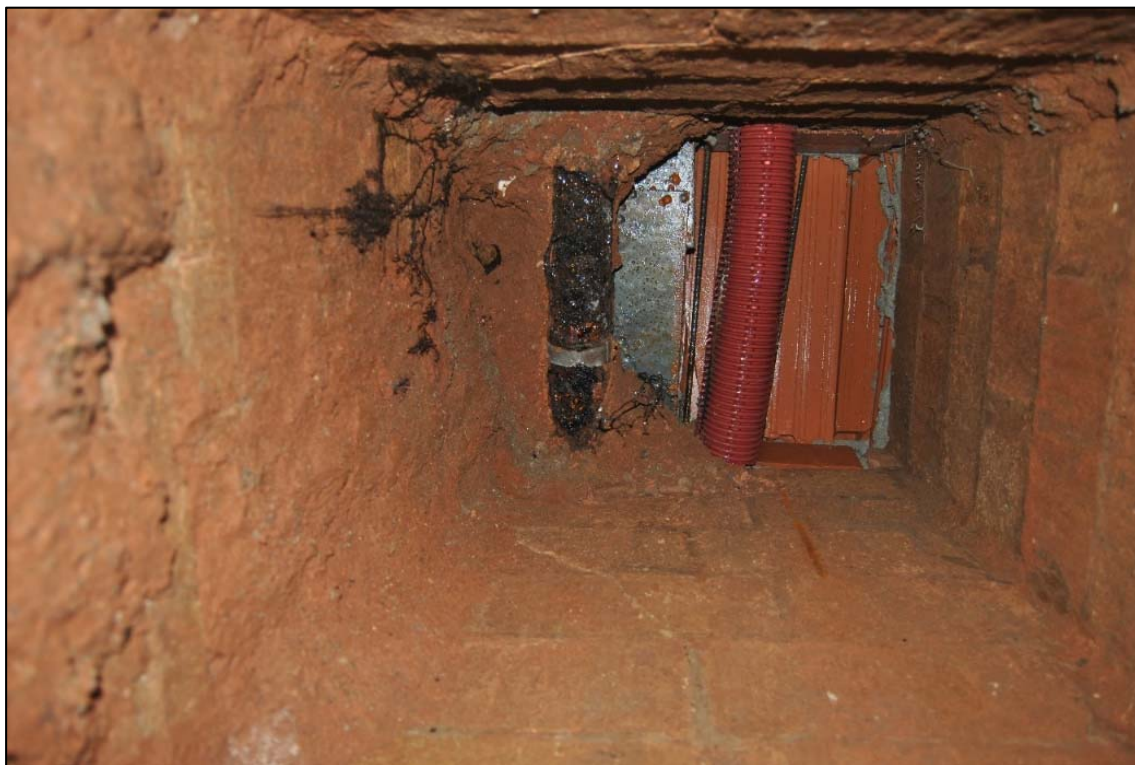
8. Inici dels treballs d'extracció de la runa des de la cala-obertura inicial.

9. Afectació de la volta del refugi per servei elèctric, vista del rebliment de runa, estat inicial.

10. Afectació de la volta del passadís d'entrada per diversos serveis urbans.

11. Afectació de l'estructura dins el primer respirall del passadís d'accés al refugi.

12. Afectació de l'estructura a l'alçada del primer respirall del passadís d'accés al refugi.

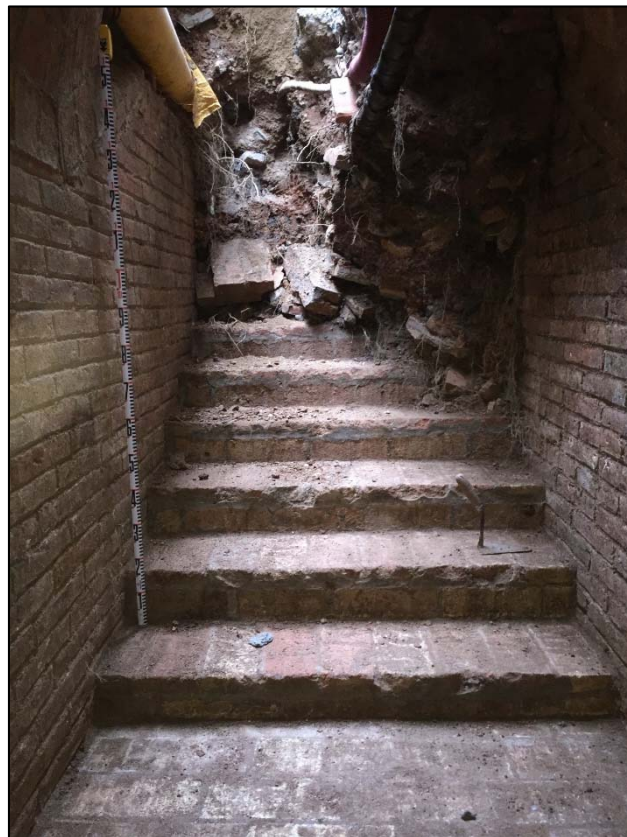
13. Localització de l'escala d'accés al refugi.

14. Localització de l'escala d'accés al refugi.

15. Localització de l'escala d'accés al refugi, i primer replà.

16. Escales d'accés al passadís d'entrada del refugi.

17. Continuació de les tasques d'extracció del rebliment de runa del passadís d'entrada. Estat de l'interior de la construcció.

18. Continuació de les tasques d'extracció del rebliment de runa del passadís d'entrada. Vista des del primer replà.

19. Vista de la runa de rebliment, vista del mur de reforç del primer gir-colze.

20. Vista de la runa de rebliment, amb el mur de reforç del primer gir-colze al fons.

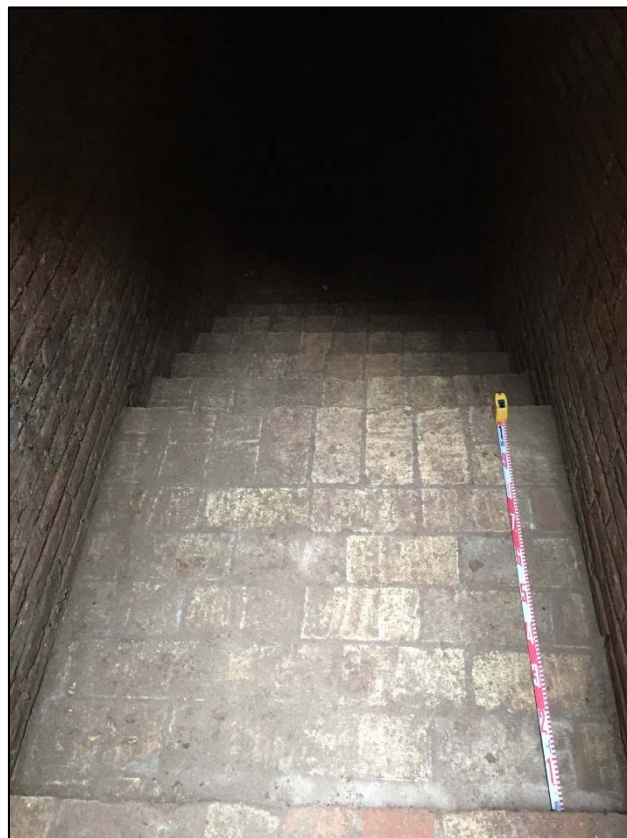
21. Segon tram d'escapes des del primer replà.

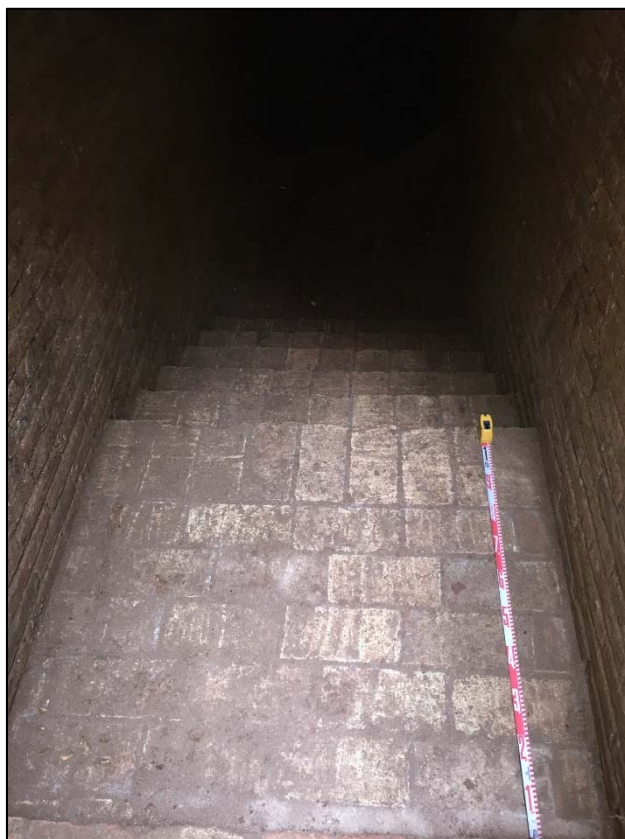
22. Segon tram d'escapes des del primer replà.

23. Segon tram d'escapes des del primer replà.

24. Detall del primer replà i segon tram d'escapes.

25. Detall del primer replà i segon tram d'escalas.

26. Rebliment de runa fins al primer angle-colze.

27. Rebliment de runa fins al primer angle-colze.

28. Localització d'un segon tram de mur de reforç al segon gir-colze.

29. Aproximació al mur de reforç del segon gir-angle.

30. Localització del final del tram excavat de l'estructura. S'aprecia el nivell de residus fruit d'un moment d'inundació de l'estructura en aquest punt.

31. Vista del primer gir-colze, orientació S-W.

32. Detall del segon mur de reforç a l'angle Nord del tram de galeria.

33. Detall del final del tram de volta construït, morter per a mur que tapia la construcció.

34. Línies de referència-mides per a la construcció de l'estructura.

35. Línies de referència-mides per a la construcció de l'estructura.

36. Línies de referència-mides per a la construcció de l'estructura.

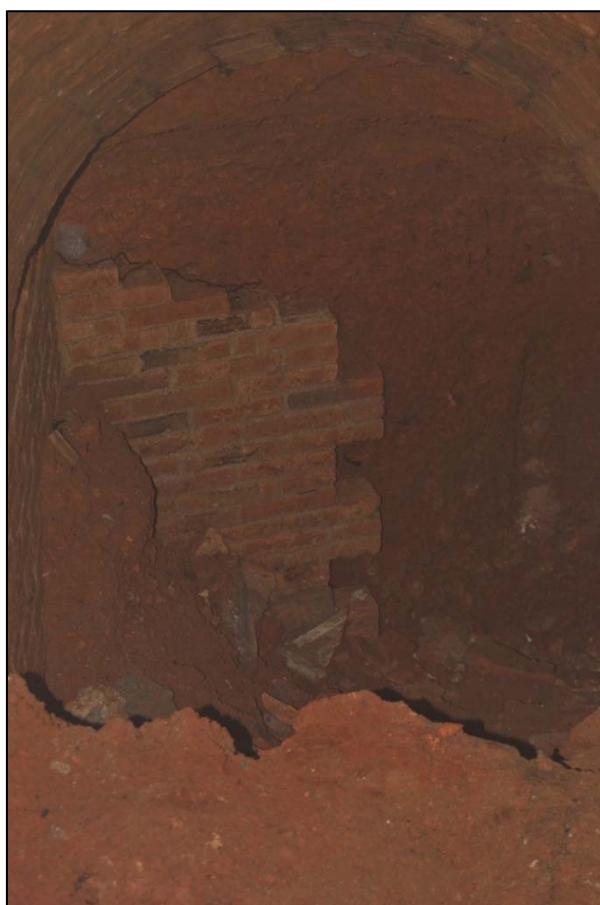
37. Línies de referència-mides per a la construcció de l'estructura.

38. Línies de referència-mides per a la construcció de l'estructura.

39. Detall del mur de reforç localitzat al final del passadís d'entrada, primer gir-angle.

40. Detall del mur de reforç localitzat al final del passadís d'entrada, primer gir-angle.

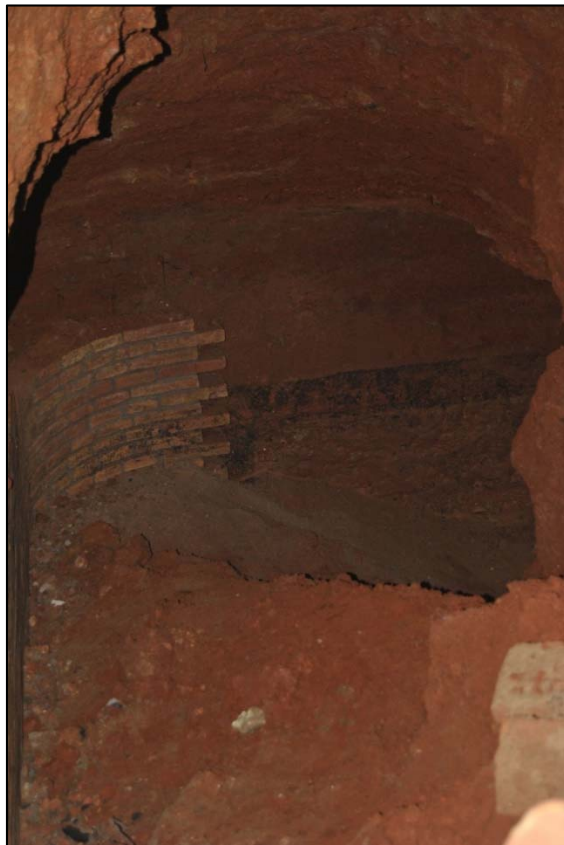
41. Detall del mur de reforç localitzat al final del passadís d'entrada, primer gir-angle.

42. Detall del parament sud del passadís d'entrada del refugi.

43. Detall d'encaix excavat al terreny, possible encaix per al mur de tapia.

44. Detall del segon mur de reforç a l'angle Nord del tram de galeria.

45. Paret nord del passadís d'entrada al refugi.

46. Part de la construcció inicial, reforç de l'angle del final del passadís caigut.

47. Part de la construcció inicial, reforç de l'angle del final del passadís caigut.

48. Vista de les restes de morter del mur que tapiava el final del passadís d'accés al refugi.

49. Vista de les restes de morter del mur que tapiava el final del passadís d'accés al refugi.

50. Segon tram excavat directament al terreny.

51. Angle Nord-Oest .

52. Mur de reforç de l'angle Nord del passadís d'accés al refugi.

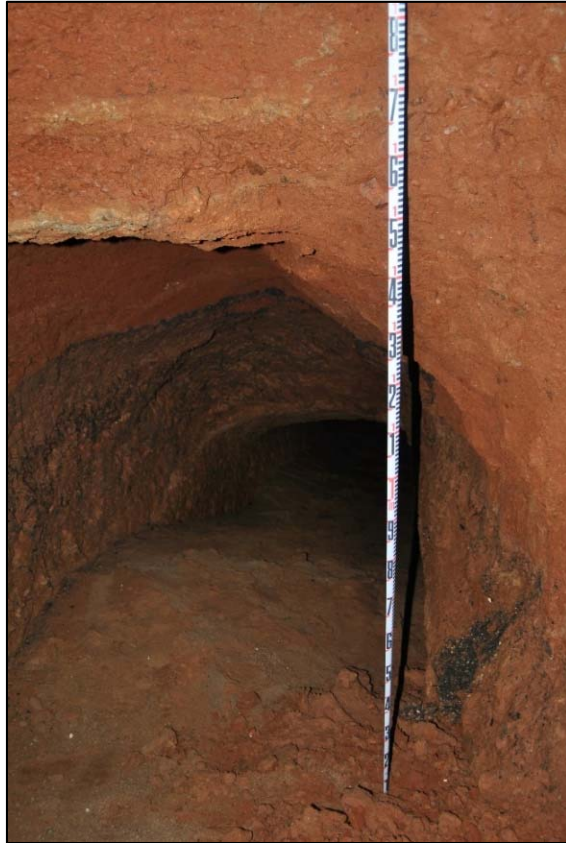

53. Mur de reforç de l'angle Nord del passadís d'accés al refugi.

54. Mur de reforç de l'angle Nord del passadís d'accés al refugi. S'aprecia el nivell de residus fruit d'un moment d'inundació de l'estructura en aquest punt.

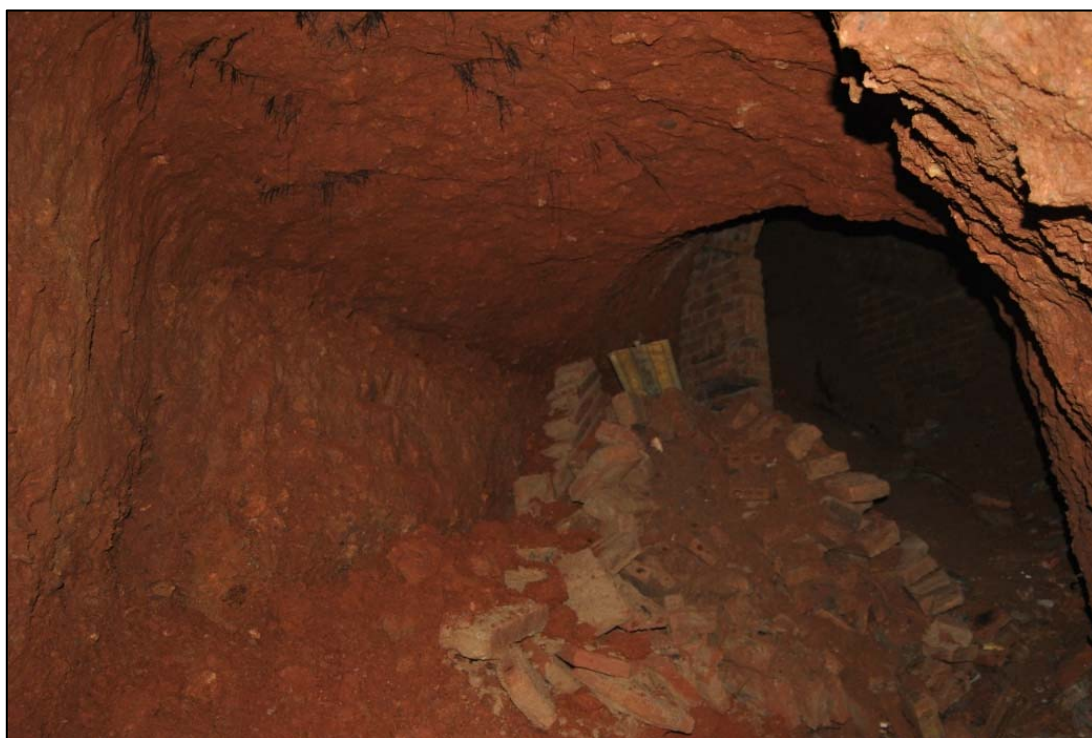
55. Tram final del refugi, excavat directament al terreny.

56. Tram final del refugi, excavat directament al terreny.

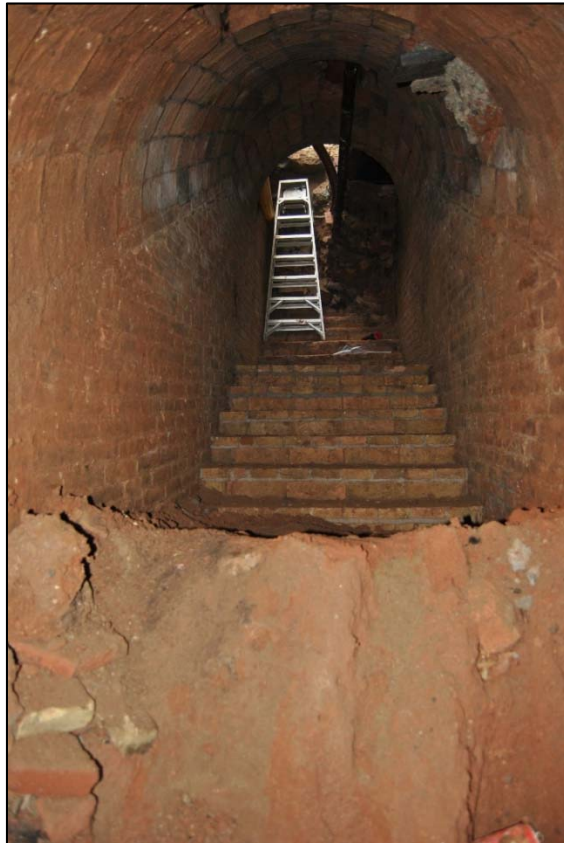
57. Vista del rebliment de runa, orientació Sud.

58. Vista del rebliment de runa, orientació Sud.

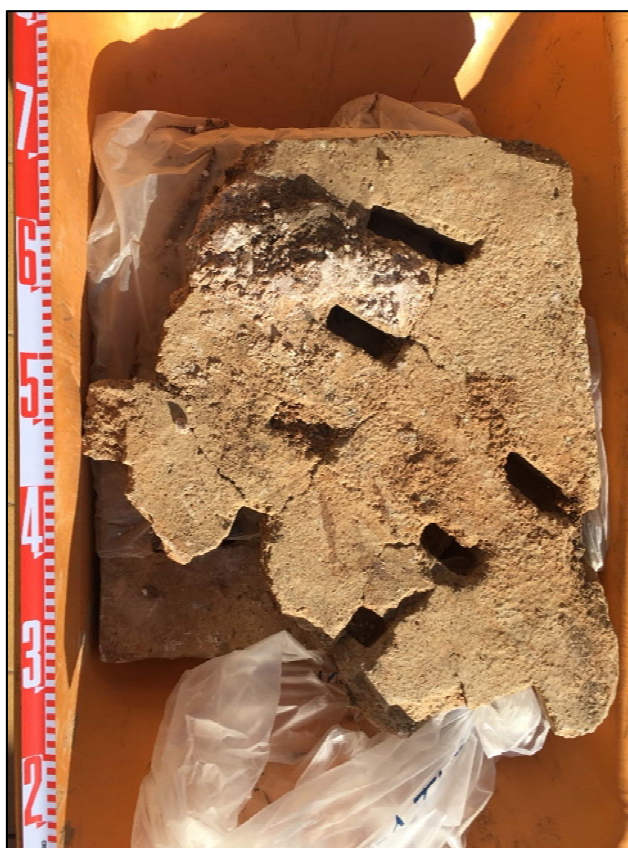
59. Mur de reforç del segon gir, orientació Est. Per sobre s'aprecien les marques dels pics en el procés d'excavació del terreny.

60. Vista de l'escala d'accés al refugi.

61. Detall de la morfologia de la volta obrada amb rajols.

62. Un dels embornals recuperats dins el rebliment de l'estructura.

8. UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 001	
Sector: Carrer Independència 290- Mallorca 540		Codi. 002/18	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estrat			
DESCRIPCIÓ :	Rebliment de runa , obliteració del passadís d'entrada del refugi.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a	005	Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE: 002	
Sector: Carrer Independència 290- Mallorca 540		Codi. 002/18	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estrat			
DESCRIPCIÓ :	Paviment de rajols, panot. Mides (cm) 20x20x4			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	003	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE: 003	
Sector: Carrer Independència 290- Mallorca 540		Codi. 002/18	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estrat			
DESCRIPCIÓ :	Preparació de paviment, formigó. Potència 20cm			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	004	Es cobert per	002
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 004	
Sector:	Carrer Independència 290- Mallorca 540	Codi. 002/18	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estrat			
DESCRIPCIÓ :	Sorres, sauló.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	005-006	Es cobert per	003
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE: 005	
Sector:	Carrer Independència 290- Mallorca 540	Codi. 002/18	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estructura positiva.			
DESCRIPCIÓ :	Construcció de maons, amb volta de canó, entrada de refugi antiaeri.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	001
	Cobreix a		Es cobert per	004
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE: 006	
Sector:	Carrer Independència 290- Mallorca 540	Codi. 002/18	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estructura			
DESCRIPCIÓ :	Servei elèctric.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	004
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Memòria de la intervenció arqueològica al carrer Independència 290- Mallorca 540 (Barcelona) Codi 002/18.

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 007	
Sector: Carrer Independència 290- Mallorca 540		Codi. 002/18	Cronologia: s. XX		
DEFINICIÓ :	Estrat				
DESCRIPCIÓ :	Rebliment de runa , obliteració del passadís d'entrada del refugi.				
MATERIAL DIRECTOR :					
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a	005	Es reblert per		
	Cobreix a		Es cobert per		
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE: 008	
Sector: Carrer Independència 290- Mallorca 540		Codi. 002/18	Cronologia: s. XX		
DEFINICIÓ :	Estrat				
DESCRIPCIÓ :	Paviment de rajols, panot. Mides (cm) 20x20x4				
MATERIAL DIRECTOR :					
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a	003	Es cobert per		
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE: 009	
Sector: Carrer Independència 290- Mallorca 540		Codi. 002/18	Cronologia: s. XX		
DEFINICIÓ :	Estrat				
DESCRIPCIÓ :	Argiles de color vermell-ocre, amb nòduls de calç de mida mitjana, torturà.				
MATERIAL DIRECTOR :					
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a		Es cobert per		
	Talla a		Tallat per	010	
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Memòria de la intervenció arqueològica al carrer Independència 290- Mallorca 540
(Barcelona) Codi 002/18.

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 010	
Sector: Carrer Independència 290- Mallorca 540		Codi. 002/18	Cronologia: s. XX
DEFINICIÓ :	Retall		
DESCRIPCIÓ :	Rasa per encabir 005.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a		Es cobert per
	Talla a	009	Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

9. INVENTARI DE MATERIALS / LÀMINA DE RESTAURACIÓ

UE	DATA	NºFRAG	CODI	DEF FRAG	FORMA	OBSERVACIONS
001	S.XX	24	50029	SF	FIN	Inscripció : <i>ROMEU ESCOFET, INDUSTRIAL ALFARERA</i>
		2	30000	PS	AMP	
		1	30000	PS	AMP	Laxant
		1	40000	SF	FIN	Pedra d'esmolar de secció triangular
		1	20000	PS	BAL	grega
		3	19800	PS	FIN	Respiralls fets de formigó i ferro a l'interior

IDENTIFICACIÓ DE LA PEÇA

Objecte	Material de substrat	Tècnica	Descripció	Mesures	Dades arqueològiques		
<i>bala</i>	<i>coure</i>	<i>fosa</i>	<i>Bala de forma cilíndrica. Aixafada i fracturada pel seu extrem obert. A la base hi ha inscrites les inicials "E" i "K", corresponents a dades del fabricant.</i>	h.		Codi Interv. <i>002/18</i>	Denominació intervenció <i>C/ de la Independència</i>
Tipologia				amp.			
	Estrat superficial			llarg.	<i>36 mm.</i>	Identificació arqueològica	
Cronologia				gruix	<i>1 mm.</i>	<i>UE: 001</i>	
				∅	<i>12 mm.</i>		

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Anàlisi visual				Anàlisi físico-química	
alteracions físiques		productes de corrosió		Tipus d'anàlisi	
Estat peça	Tipus alteració	Prod. corrosió	Afectació		
<i>peça completa</i>	<i>brutícia superficial</i>	<i>clorurs</i>	<i>puntual</i>		
Núm fragments	<i>concrecions</i>	<i>carbonats</i>	<i>puntual</i>		
<i>1</i>	<i>deformacions</i>				
	<i>fractura</i>				
				Resultats	

INTERVENCIÓ ANTERIORS

Intervencions in situ					Laboratori		OBJECTIUS	
Acció	Producte	%	Dissolvent	Sistema aplicació			☒ <i>Neteja</i>	
<i>embalatge</i>	<i>bossa polietilè</i>						☐ <i>Estabilització</i>	
							☒ <i>Consolidació</i>	
							☐ <i>Restauració</i>	
							☒ <i>Embalatge</i>	
☐ <i>Documentació gràfica</i> ☐ <i>Veure observacions</i>								

DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

[Més imatges](#)

Imatge inicial

Imatge final

Imatge inicial

Imatge final

PROCÉS CONSERVACIÓ-RESTAURACIÓ**Neteja / Tractament químic**

Tractament	Objectius	Producte	%	Dissolvent	Sistema d'aplicació	Temps	T°C	Test	Valoració
A	eliminació brutícia sup. i prod. corrosió	lupa binocular + bisturí			manualment			☐ positiu	insuficient
B	eliminació brutícia sup. i prod. corrosió	alcohol			hisop / bisturí			☐ positiu	suficient
C	comprovació de clorurs				campana d'humitat	48h		☐ positiu	suficient
D	neteja	fresa diamant i raspall met.			micromotor			☐ positiu	suficient
	assecatge				ambient			☐ positiu	
								☐ positiu	
								☐ positiu	
								☐ positiu	
								☐ positiu	
								☐ positiu	
								☐ positiu	
								☐ positiu	
								☐ positiu	
								☐ positiu	
								☐ positiu	
								☐ positiu	
								☐ positiu	
								☐ positiu	
								☐ positiu	
								☐ positiu	
								☐ positiu	
								☐ positiu	
								☐ positiu	
								☐ positiu	
								☐ positiu	
								☐ positiu	
								☐ positiu	
								☐ positiu	
								☐ positiu	
								☐ positiu	

Restauració

Procediment	Producte	Aplicació
Unió fragments ☐		
Reintegració ☐		
Acabat superfície ☐		
Altres ☐		

Inhibició

Producte	%	Dissolvent	Aplicació	Temps	T°C	Assecatge
Timol	2	alcohol	bany	2h		ambient

Consolidació

Producte	%	Dissolvent	Aplicació	Temps	T°C	Assecatge
PVA	2	alcohol	bany	uns segons		ambient

REFERÈNCIES GRÀFIQUES

Nº Gràfic	Suport gràfic	Moment
I 13860a	foto digital	inicial
I 13860b	foto digital	inicial
F 13860a	foto digital	final
F 13860c	foto digital	final

EMBALATGE

- Bossa polietilè amb tanca
- Caixa hermètica
- Regulador d'humitat
- Suport especial
- Altres

RECOMANACIONS DE CONSERVACIÓ

H.R.	entorn el 30%
T.C°	18 - 20 °C
Lux	inferior a 50 lux
Altres	<input type="text"/>

OBSERVACIONS

Provinent del refugi antiaeri 0318

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

TRACTAMENT

Efectuat per	Mariona Parera (G&G)		
Revisat per	Montserrat Pugès / G&G		
Data inici	24/04/2018	Data final	11/03/2019

TAULA CODIS PER A INVENTARI DE MATERIALS ARQUEOLÒGICS

CERÀMICA

1. CLASSIFICACIÓ

11000	Prehistòria	13050	campaniana/vernís negre indeterminada
11001	Neolítica	13051	precampaniana
11050	del Coure	13052	campaniana A
11101	del Bronze	13053	campaniana A tardana
11101	del Bronze antic	13054	campaniana B
11102	del Bronze mig	13055	campaniana B-oide
11103	del Bronze final	13056	campaniana C
12000	Protohistòrica sense determinar	13057	campaniana empuritàna
12001	feno-púnica indeterminada	13058	etrusca vernís negre
12002	feno-púnica engalba vermella	13059	imitacions campanianes
12003	feno-púnica engalba negra	13060	vernís negre púnic
12004	no-púnica engalba comuna		
12005	grega d'occident	13100	terra sigillata indeterminada
12050	roja a torn	13101	presigillata
12051	engalba roja	13102	T S precoç
12052	pintada	13103	T S aretina
12053	comuna ibèrica	13104	T S itàlica
12054	grisa de la costa catalana	13105	T S tardo-itàlica
12055	grollera	13106	T S sudgàl·lica
12056	grans recipients d'emmagatzematge	13107	T S marmorata
13000	Món Clàssic sense determinar	13108	T S clara B
13001	grega indeterminada	13109	T S hispànica tardana
13002	<i>buchero nero</i>	13110	T S hispànica indeterminada
13003	àtica figures negres	13111	T S africana A
13004	àtica figures vermelles	13112	T S africana A/D
13005	àtica vernís negre	13113	T S africana A/C
13006	taller de les petites estampetes	13114	T S africana C
13007	taller de Rhode	13115	T S africana D
13008	taller de Nikia-Ion	13116	T S africana indeterminada
13009	taller de pàteres 3 palmetes radials	13117	imitacions T S hispànica
		13118	T S clara
		13119	T S lucente

13120	paleocristina grisa	13300	àmfora indeterminada
13121	paleocristina ataronjada	13301	àmfora massaliota
13122	<i>late Roman C</i>	13302	àmfora feno-púnica
13123	produccions orientals (corintia)	13303	àmfora ebussitana
13124	vidriada romana	13304	àmfora romana
13125	imitacions clara D	13305	àmfora greco-itàlica
13126	paleocristina pintada	13306	àmfora itàlica
		13307	àmfora gà·lica
13150	parets fines indeterminades	13308	àmfora hispànica
13151	parets fines itàliques	13309	àmfora bètica
13152	parets fines d'Acco	13310	àmfora de la Tarraconense
13153	parets fines sudgà·liques	13311	àmfora lusitana
13154	parets fines "clofolla d'ou"	13312	àmfora africana
13155	parets fines hispàniques	13313	àmfora oriental
13156	imitacions parets fines	13314	suports d'àmfores
		13315	amforiscs
13200	llàntia indeterminada	13316	disc terra cuita
13201	llàntia grega	13317	taps
13202	llàntia republicana	13318	fragments vasos retallats
13203	llàntia republicana vernís negre	13319	altres accessoris
13204	llàntia imperial	13320	<i>dollia</i>
13205	llàntia imperial de volutes	13321	àmfora rodia
13206	llàntia imperial de disc	13322	àmfora corintia
13207	llàntia africana de canal	13323	àmfora Samos
13208	llàntia africana		
13209	llàntia africana paleocristiana	13400	comuna a torn oxidada d'època indeterminada
13210	llàntia africana ARS	13401	comuna a mà oxidada d'època indeterminada
		13402	comuna a torn reduïda d'època indeterminada
13250	comuna oxidada	13403	comuna a mà reduïda d'època indeterminada
13251	comuna reduïda	13404	comuna oxidada d'època indeterminada
13252	comuna baix-imperial	13405	comuna reduïda d'època indeterminada
13253	comuna engalba blanca	13406	comuna a torn bescuitada indeterminada
13254	comuna engalba negra		
13255	comuna engalba vermella	13500	comuna oxidada medieval
13256	comuna roig pompejà	13501	comuna reduïda medieval
13257	comuna itàlica	13502	comuna bescuitada medieval
13258	comuna africana de cuina		
13259	comuna emporitana oxidada		
13260	comuna de cuina acurada		
13261	imitacions comuna africana		
13262	comuna bescuitada		
13263	ceràmica comuna de Lípari		
13264	ceràmica daurada		
13265	ceràmica eivissenca tardo antiga		
13266	ceràmica de Pantelleria		
13267	ceràmica itàlica tardo antiga		

14000	Món medieval i modern indeterminat	14126	blanca i blava de la cirera
14001	comuna oxidada a mà	14128	blanca i blava Paterna-Manises
14002	comuna oxidada a torn	14129	blanca i groga “orla d’influència del Renaixement”
14003	comuna oxidada vidriada		
14004	comuna reduïda a mà	14200	reflex metàl·lic
14005	comuna reduïda a torn	14201	reflex metàl·lic producció catalana
14006	comuna reduïda vidriada	14202	reflex metàl·lic de l’ungla
		14203	reflex metàl·lic de sanefa amb gallons
14050	islàmica indeterminada	14204	reflex metàl·lic de sanefa amb fulles
14051	islàmica verd-manganès	14205	reflex metàl·lic de sanefa en negatiu
14052	islàmica melada	14206	reflex metàl·lic decoració floral
14053	islàmica corda seca total	14207	reflex metàl·lic de fons picat
14054	islàmica corda seca parcial	14208	reflex metàl·lic de pinzell-pinta
14055	islàmica esgrafiada	14209	reflex metàl·lic decoració geomètrica
14056	islàmica pintada	14210	reflex metàl·lic amb lletres o anagrames
14057	islàmica daurada reflex metàl·lic	14211	reflex metàl·lic i blava
14058	islàmica a motlle	14212	reflex metàl·lic de Paterna
14059	islàmica comuna oxidada	14213	reflex metàl·lic de Manises
14060	islàmica comuna reduïda	14214	reflex metàl·lic de Paterna-Manises
14061	islàmica manganès sota coberta melada	14215	reflex metàl·lic sanefa reticulada
14062	islàmica vidrada		
		14250	blanca i manganès
14100	vidrada blanca	14251	blanca-manganès blau i manganès
14101	blanca i blava	14252	blanca-manganès verd i manganès
14102	blanca i blava de Barcelona	14253	blanca-manganès verd i manganès de Paterna
14103	blanca i blava catalana	14254	blanca-manganès verd i manganès de Manises
14104	blanca i blava d’orles diverses	14255	blanca-manganès verd i manganès catalana
14105	blanca i blava de la botifarrada	14256	blanca-manganès i verd
14106	blanca i blava de l’arracada	14257	blanca-manganès i polícroma
14107	blanca i blava d’influència francesa		
14108	blanca i blava de la cirereta	14300	pisa blanca
14109	blanca i blava de faixes o cintes	14301	pisa decorada
14110	blanca i blava de la Segarra	14302	porcellana
14111	blanca i blava d’Escornalbou	14303	Pickman/Cartuja
14112	blanca i blava de la panotxa	14304	d’importació
14113	blanca i blava regalats	14305	maiolica lligur
14114	blanca i blava de Poblet	14306	polícroma
14115	blanca i blava de sanefa negativa		
14116	blanca i blava de transició	14400	vaixella segle XX
14117	blanca i blava amb la Tau		
14118	blanca i blava d’influència de Savona	15000	material ceràmic no recipient
14119	blanca i blava corbata o palmera		
14120	blanca i blava ditada		
14121	blanca i blava de blondes		
14122	blanca i blava de Paterna		
14123	blanca i blava de Manises		
14124	blanca i blava de Manises i groga		
14125	blanca i blava de la figueta		

2. DEFINICIÓ DEL FRAGMENT

sense forma	SN
sense definir	SD
perfil sencer	PS
vora	VO
nansa	NA
arrencament de nansa	AN
coll	CO
carena	CR
llavi	LL
fons	FO
abocador	AB
escòria	ER
pom agafor	AG
broc	BR
orelleta	OR
peu	PE
pivot	PI
bec	BE

Per a llànties:

<i>Infundibulum</i>	IN
Pico (<i>rostrum</i>)	RO
Orla (<i>margo</i>)	MA
Disc	DI
Volutes	VL

3. TIPOLOGIA: Per materials del Món Clàssic amb una tipologia ja establerta.

ABAS.	Abascal
AFRIC.	Africana
AGUARD.	Aguarod
ALM.	Almagro
ATL.	Atlante
BAIL.	Bailey
BEL.	Beltran
BRUCK.	Bruckner
DECHEL.	Dechelette
DRAG	Dragendorf
DRES.	Dressel
EBUS.	Ebusitana
GOUD.	Goudineau
H.	Hayes
HALT.	Haltern
HERM.	Hermet
KEAY	Keay

LAMB.	Lamboglia
LAIET.	Laietana
LOPEZ	López Mullor
LUDOW.	Ludowici
M.	Morel
MEZQ.	Mezquiriz
OBER.	Oberaden
OELM.	Oelman
OST.	Ostia
OSW.	Oswald
PALL.	Pallarès
PASC.	Pascual
RIG.	Rigoir
RITT.	Ritterling
SAL.	Salomonson
SPT.	Spitzer

4. FORMA: Per a materials no classificats tipològicament. Bàsicament, ceràmiques prehistòriques, medievals i modernes)

Ceràmica a mà:

bol/vas carenat	BCA
bol/vas cilíndric	BCI
bol/vas bitroncocònic	BBT
bol/vas troncocònic	BTR
bol/vas elíptic	BEL
bol/vas globular	BGL
bol/vas globular amb coll	BGC
bol/vas germinat	BGE
bol/vas múltiple	BMU
bol/vas ovoide	BOV
bol/vas perfil en S	BPS
bol/vas semiesfèric	BSE
bol/vas subesfèric o subesfèric de vora exvasada	BSU
copa	COP
cullera	CUL
formatgera	FOR
forma indeterminada	FIN
fragment retallat no perforat	FRN
fragment retallat perforat	FRP
gresol	GES
paleta	PAL
plat carenat	PCA
plat/tapadora	PLT

plata PLA
suport SOP
tassa TAS

Ceràmica a torn:

Ceràmica grega

Alabastró ALA
Àmfora AMF
Aryballos ARY
Hydria HYD
Kalathos KAL
kratera calze KCA
kratera campana KCP
krateracolumnes KCO
kratera volutes KVO
kylix KYL
lebes LEB
lekythos LEK
oinochoe OIN
pelike PEL
skiphos SKI
stamnos STA
ungüentari bulb UBU
ungüentari fusiforme UFU
ungüentari UGU

Ceràmica clàssica, medieval i moderna

abeurador ABE
ampolla AMP
bací BAC
barral BLN
bol BOL
canalobre CAN
cassola CSS
cassola patina cendrosa CSC
càntir CAT
catúfol CAF
colador COL
copa COP
cossi COS
cremaperfums CRP
cubell CUB
escalfeta ESF
escudella ESC
escudella d'orelletes EOR
fogó FOG
formes amb abocador FAB
formes obertes FOB
formes tancades FTA

forma indeterminada FIN
fruiter FRU
gerra GER
gerreta GET
gerro GRR
gibrell GIB
got GOT
greixonera GRE
guardiola GUA
llàntia cassola i bec pessigat LCB
llàntia peu alt LPA
llàntia piquera LPI
llumanera LLU
menjadora MEN
mesura MES
morter MOR
motlle MOT
motlle sigillata MSG
olla OLL
olla patina cendrosa OPC
orsa ORS
pàtera PTT
plat PAT
plat d'ala PDA
plat/tapadora PTA
plat/tapadora vora fumada PTF
plata PLA
plat tallador PTL
poal POA
pot POT
pot de farmàcia PFA
rentamans REN
safata SAF
saler SLR
salsera SAL
servidora SEV
setrill SET
sitra SIT
suport SOP
suport d'anell SAN
suport rodet SRD
tallador TAL
tapadora TAP
tassa TAS
tenalla TEN
test TES
tinter TIN
tupí TUP
urna URN
xocolatera XOC

Material ceràmic no recipient (codi classificació 15000):

artefacte no definit	AND
bola	BLA
cilindres de forn	CFO
dena	DEN
figura antropomorfa	FAN
figura zoomorfa	FZM
fragment d'argila indet.	FAI
fussaiola	FUS
joguina	JOG
màscara	MAS
pes de teler circular	PTC
pes de teler oval	PTO
pes de teler rectangular	PTR
pes de teler indeterminat	PTI
pes de teler troncocònic	PTT
pipes	PIP
placa	PLC
rodet	ROD
tres peus terrisser	TPT
disc circular terrisser	DCT
suport llar de foc	SLF
peça circular foradada	PCF

4. TÈCNICA

a mà	MA
a torn	TO
a torn lent	TL
a motlle	MO
motlle cistelleria	MC
ensablada	EN
indeterminada	IN

5. DECORACIÓ

acanalada	AC
aiguada	AG
aplicació	AL
aplicació metàl·lica	AM
aplicació pasta blanca	AL
aplicació pasta roja	AR
aplicació pedres	AP
baquetons	BA
barbotina	BB
bigoti	BI

botons	BO
calada	CA
cordons digitacions	CD
cordons incisió	CI
cordons impressió	CM
cordons llisos	CL
cordons pessigats	CP
ditada	DI
esgrafiada	ES
excisa	EX
impresa canya/os	IO
impresa cardial	IC
impresa cistelleria	IL
impresa digitada	ID
impresa espàtula	IE
impresa estampillada	NP
impresa pinta	LL
impresa punxó	MA
impresa puntillada	MG
impresa raspatllada	MO
impresa teixit	IT
impresa ungulada	IU
impresió fent incisió	IM
impressions diverses	IF
incisa	IN
incisa pintada	NP
llengüeta	LL
mamellons	MA
mangra	MG
motlle	MO
mugró	MU
ondulació en vora	OV
perforada	PF
pessigada	PE
pintada blanca	PB
pintada negra	PN
pintada roja	PR
pintada roig-marronós	PM
polícroma	PP
pseudoexcisa	PS
rodeta	RO
vernís roig	VR

6. PASTA

grollera	GO
grollera oxidada	GO
grollera reduïda	GR
grollera mixta	GM
acurada oxidada	AO

acurada reduïda	AR
acurada mixta	AM
acurada bescuitada	AB
grollera bescuitada	GB
bescuitada	BE
caolinítica	CA

7. ACABATS

allisat	AL
allisat amb fang	AF
arenós	AR
brunyit	BR
encastació de fang	EF
engalbat	EN
esmaltat	EM
espatulat	ES
estriat	ET
marques terrisser	MT
pàtina cendrosa	PC
pentinada	PE
pintat	PI
rugós	RU
<i>strice</i>	ST
vernissat	VE
vidrat	VI

METALL

1. CLASSIFICACIÓ

20000	indeterminat
20001	bronze
20002	ferro
20003	plata
20004	or
20005	plom
20006	aleacions diverses
20007	altres metalls
20008	coure

2. FORMA

agulla	AGU
agulla de cap	AGC
alabarda	ALB
àncora	ANC
anell	ANL
anella	ANE
arracada	ARR
arreus de cavall	ARC
artefacte indeterminat	ATI
ast	AST
bala	BAL
barra	BRR
bola/boleta	BLT
bomba	BOM
botó	BOT
braçalet	BRA
braser	BRS
cadena	CAD
clau	CLA
dena	DEN
destral	DRT
diadema	DMA
didal	DID
elements de carro	ECR
elements religiosos	ERE
enformador	ENF
escarpa	EPA
escòria	ESR
escultura	ESC
escut	EST
espasa	ESP
falcata	FAL
fíbula indeterminada	FBI

fíbula anular	FAN
fíbula d'apèndix caudal	FAC
fíbula de bucla	FBU
fíbula de naveta	FNA
fíbulade pivot	FPV
fíbula doble ressort	FDR
fíbula indígena de colze	FIC
figura antropomorfa	FAN
figura zoomorfa	FZM
fil/frag. riscle/anell/braçalet	FFR
frontissa	FTS
ganivet	GNV
gerra	GER
globelet	GOB
llingot	LIN
mirall	MRL
moneda	MON
pectoral	PEC
penjant	PJA
pinces	PNC
placa	PLC
pondius	PON
punta fletxa	PFL
punta llança/javelina	PLJ
punxó	PNX
punyal	PNY
serra	SER
sivella	SIV
vas	VAS
xinxeta	XIN

3. TÈCNICA

forja	FJ
fosa	FS
cisellar	CS
repussar	RP
calat	CL

VIDRE

1. CLASSIFICACIÓ

30000	vidre
30001	pastà vítrea
30002	cristall
30003	escòria

2. DEFINICIÓ DEL FRAGMENT

sense forma	SF
sense definir	SD
perfil sencer	PS
vora	VO
nansa	NA
arrencament de nansa	AN
coll	CO
carena	CR
llavi	LL
fons	FO
peu	PE
pivot	PI
bec	BE
pom/agafador	AG
escòria	ER
boca	BO

3. FORMA

fragment no definit	VIN
ampolla	AMP
amforisc	VAR
barreta	BAR
bol	BOL
camafeu	VCS
copa	COP
dena	DEN
element construcció	VEC
element d'ús funerari	VEF
element d'ús personal	VEP
flascons	VFL
gerra	GER
plat	PAT
plata	PLA
setrill	SET
ungüentari	UGU
vas	VAS

4. TÈCNICA

realització no definida	VIN
vidre-mosaic	AMP
motlle decorat	VAF
motlle baix relleu	MB
motlle volum rodó	MR
poliment	VL
tallat	VT
gravat	VG
amb aplicacions	VA
fondi d'or	VO
pintat	VP
bufat	VG

MATERIAL LÍTIC

1. CLASSIFICACIÓ

40000	indeterminat	anell	ANE
40001	sílex	artefacte indeterminat	ATI
40002	quars	artefacte no definit	ATD
40003	jaspi	baix relleu	BAR
40004	granit	bala	BAL
40005	arenisca	bola	BLA
40006	volcànic	braçalet	BRA
40007	micaesquistos	braçalet d'arquer	BÇA
40008	caliça	cassoleta	CTA
40009	marbre	dena	DEN
40010	alabastre	enformador	ENF
40011	conglomerat	escultura	ESC
40012	travertí	figura zoomorfa	FZM
40013	pissarra	figura antropomorfa	FAN
40014	pedres precioses	gresol	GES
40015	minerals	inscripció	INS
40016	fòssils	mà de molí	MMO
40017	rierencs	molí barquiforme	MBA
40018	calcària	molí (roda)	MOL
		morter	MOR
		motlle de fundició	MFU
		peça circular foradada	PCF
		peça circular no perforada	PCN
		pedestal	PED
		penjant	PJA
		placa	PLC
		placa decorada	PDC
		placa foradada	PFD
		punyal	PNY
		sarcòfag	SAR

2. FORMA

pedra tallada no retocada ascla	ASC
pedra tallada no retocada fulla	FLL
pedra tallada no retocada rebuig	REB
nucli fragmentat	FNU
nucli amb còrtex	NCO
nucli sense còrtex	NSC
pedra retocada perforador	PFD
pedra retocada gratador	GRA
pedra retocada rascadora	RAS
pedra retocada làmina de dors	LDO
pedra retocada làmina retocada	LRE
pedra retocada punta de dors	PDO
pedra retocada punta (retoc simple)	PUN
pedra retocada geomètric	GEO
pedra retocada denticulat	DNT
pedra retocada truncadura	TRU
pedra retocada punta de fletxa	PFL
pedra retocada osca	OSC
pedra polida cisell	CIS
pedra polida destal	DTA
allisador	ALS
àncora	ANC

MATERIALS CONSTRUCCIÓ

1. CLASSIFICACIÓ

50000	alabastre
50001	arenisca
50002	elements ceràmics
50003	estuc/arrebossat
50004	fusta
50005	ímbrex
50006	indeterminat
50007	maó
50008	marbre
50009	morter
50010	mosaic
50011	tessel·les
50012	opus signinum
50013	pintura/estuc pintat
50014	rajoles
50015	tegula
50016	tegula “mammata”
50017	tegula de suports
50018	terracotes
50019	tovots/tapial
50020	cornisa
50021	columna
50022	capitell
50023	carreu
50024	antefix
50025	canonada
50026	gàrgola
50027	tubuli
50028	teula vidrada
50029	teula
50030	rajola blanca i blava (XVI)
50031	rajola blanca i blava moderna (XVII-XVIII)
50032	rajola polícroma (XVIII- XIX)
50033	rajola polícroma anterior (XVIII)
50034	rajola blanca i blava anterior (XVIII)
50035	canaló
50036	motllura
50037	rajola vidrada
50038	totxana

MATÈRIA ORGÀNICA

1. CLASSIFICACIÓ

60000	matèria orgànica general
60001	os
60002	ivori
60003	closca
60004	fusta treballada
60005	teixit
60006	cuir
60007	vegetals
60008	paper
60050	restes antropològiques
60051	macrofauna
60052	microfauna
60053	fauna aquàtica
60054	malacofauna
60055	fusta no treballada
60056	carbó
60057	granes
60058	fauna terrestre no definida

2. FORMA

agulla	AGU
agulla de cap agulla o punxó	AGC
ampolla	AMP
anell	ANE
aplic	APL
artefacte d'os/petxina/ibori	OPI
artefacte no definit	AND
beiana	BEI
bossa	BSA
botó	BOT
braçalet	BRA
caixa	CXA
calçat	CÇA
cistell	CTL
cistelleria	CIS
corda	CDA
corn tallat	COT
cullera	CUL
cullereta tocador	CUT
dau	DAU
dena	DEN
dent decorada	DTD
dent perforada	DTP

diari	DIA
enformador	ENF
espàtula	ESP
falange decorada	FLD
figura antropomorfa	FAN
figura zoomorfa	FZM
fitxa de joc	FIJ
frontissa	FTS
fus	FUS
fusta frag. indet.	FFI
fusta construcció naval	FCO
fusta construcció	FCN
ganxet	GAN
mànec	MEC
marcador	MCD
penjant	PJA
petxina frag. polida	POP
pinta	PNT
polidor	PUL
punta fletxa	PFL
punxó	PNX
punyal	PNY
raspall	RAS
resquill apuntat	RQA
sabates	SAB
tapadora	TAP
teixit	TXI
ullal porc sengnar tallat	UPS

3. TÈCNICA

matèria prima sense modificar	MPS
matèria prima en procés de fabricació	MPF
matèria prima modificada	MPM

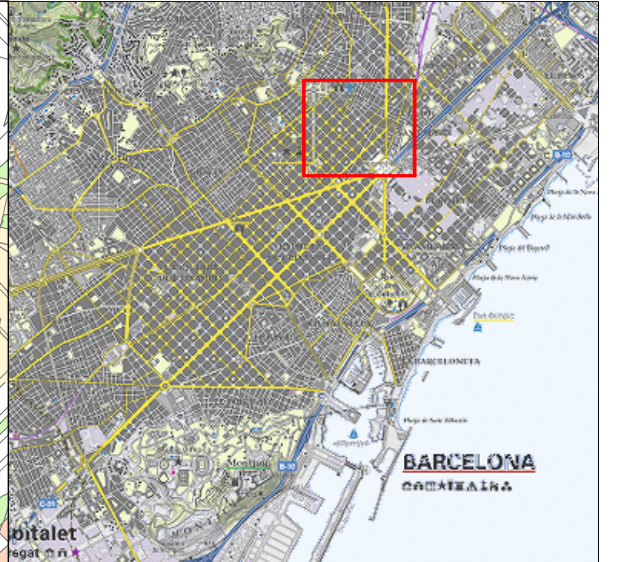
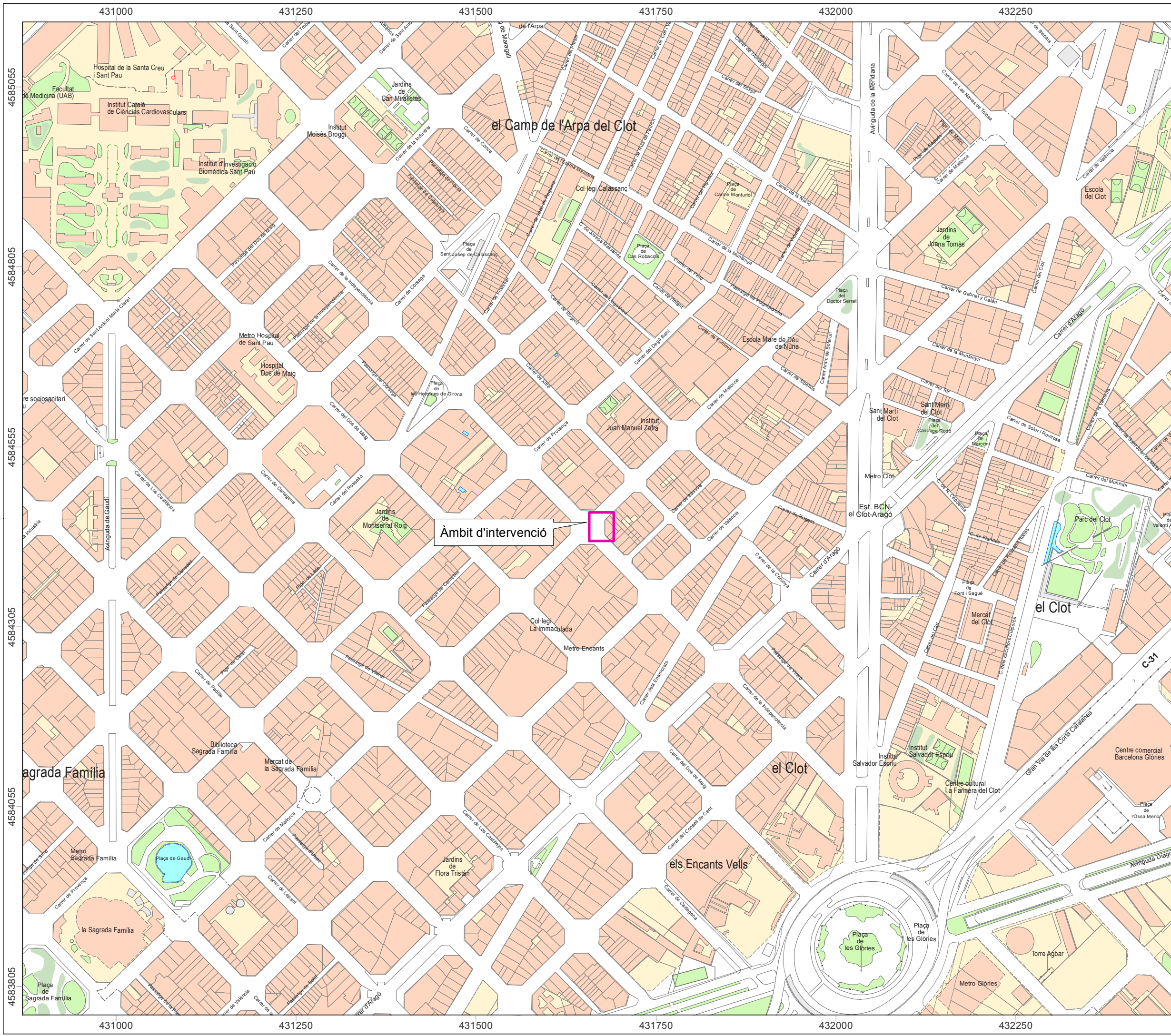

MOSTRES PER A ANÀLISIS

70000	terra
70001	morter
70002	pedra
70003	metall
70004	carbó (anàlisi antracològica)
70005	pol·len
70006	granes
70007	llavors
70008	carbó (C14)

Memòria de la intervenció arqueològica al carrer Independència 290- Mallorca 540
(Barcelona) Codi 002/18.

10. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

NOM DEL PROJECTE

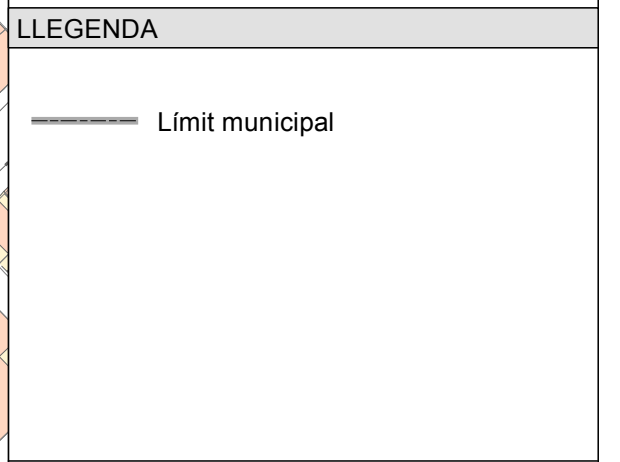
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL CARRER INDEPENDÈNCIA, 290 - MALLORCA 540

CODI 002/18

MUNICIPI
BARCELONA

DISTRICTE
SANT MARTÍ

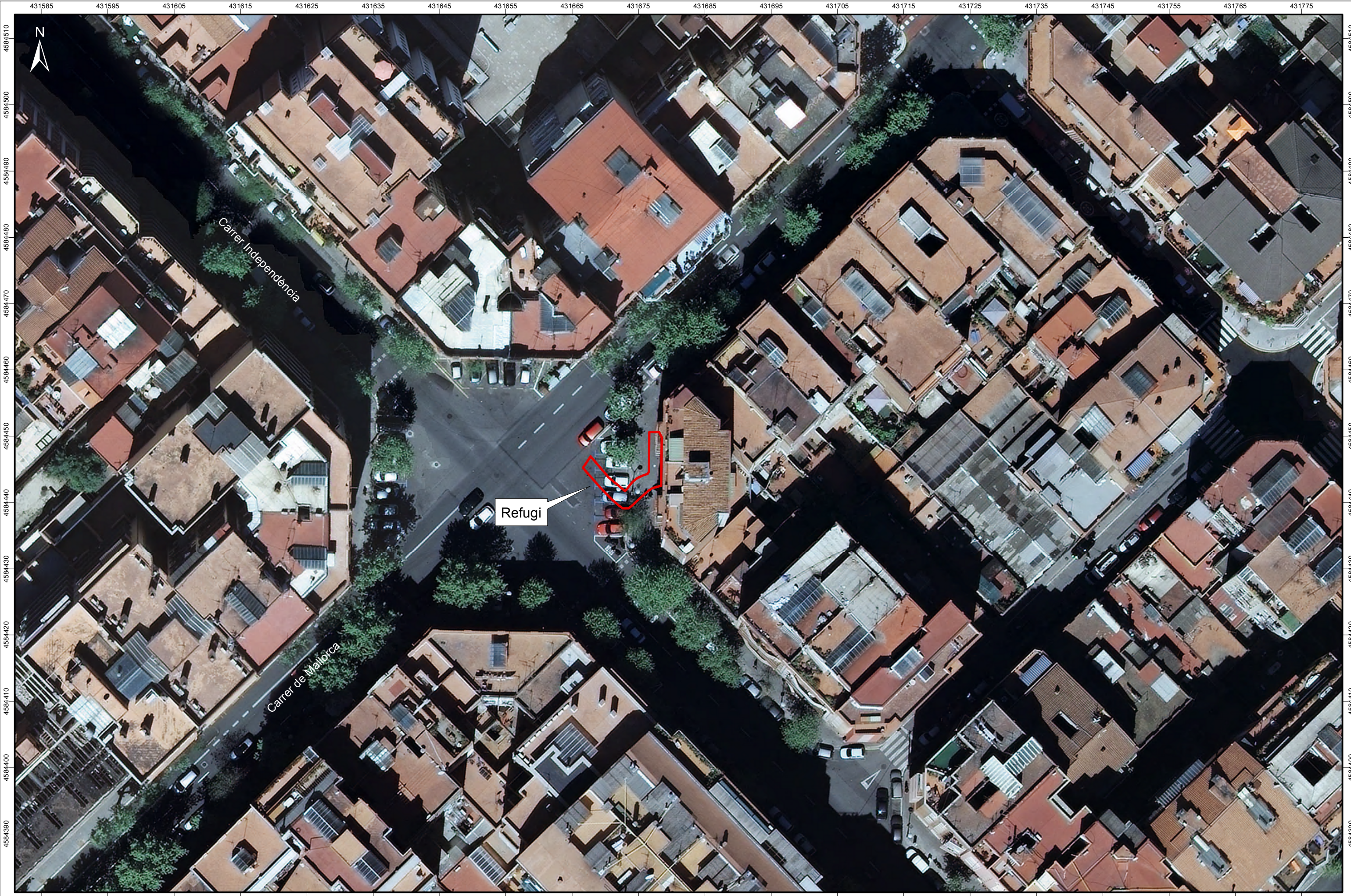
LLEGGENDA
 Límit municipal

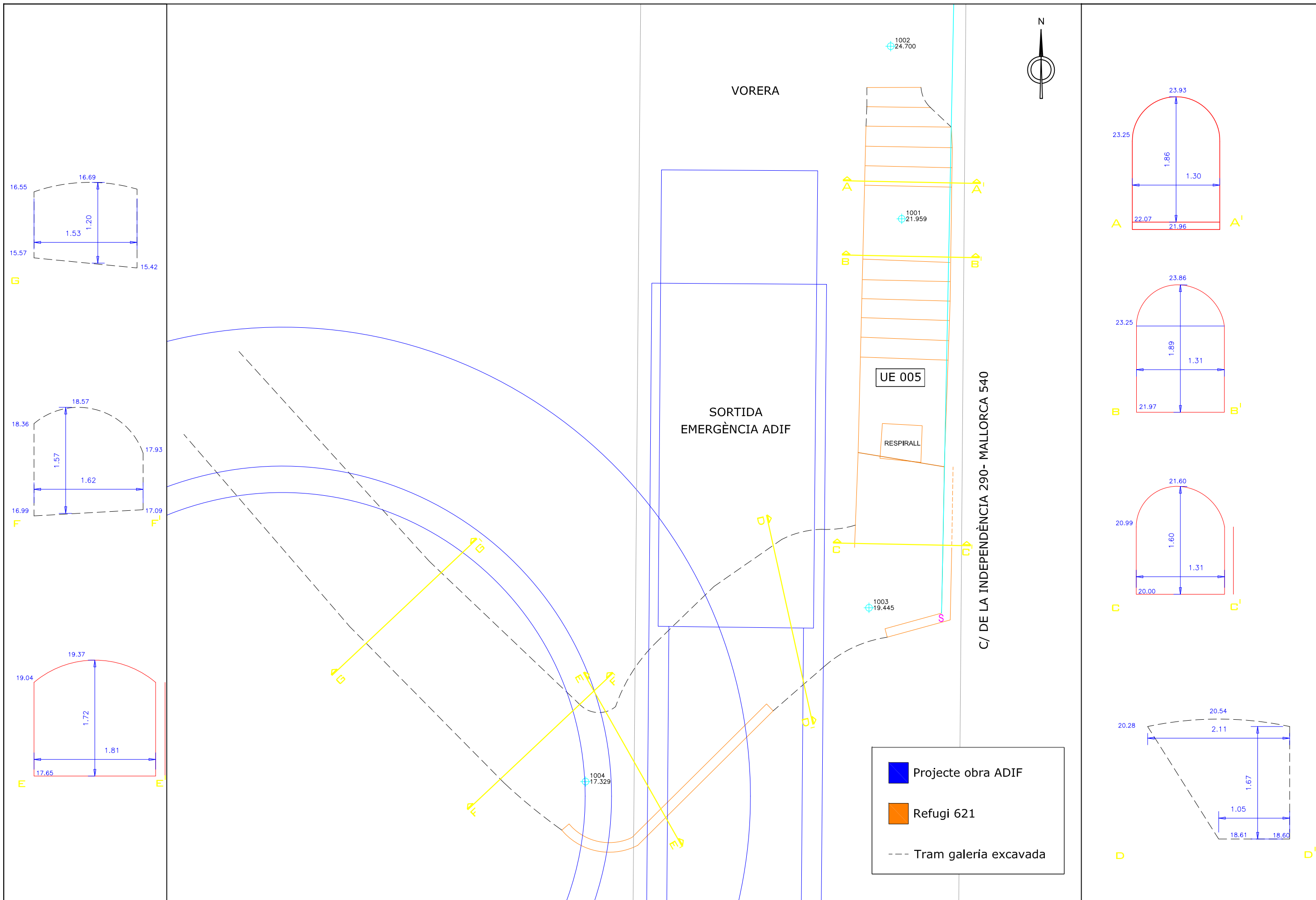

BASE CARTOGRÀFICA: ICC www.icc.cat
PROJECCIÓ UTM FUS 31N / ETRS 89

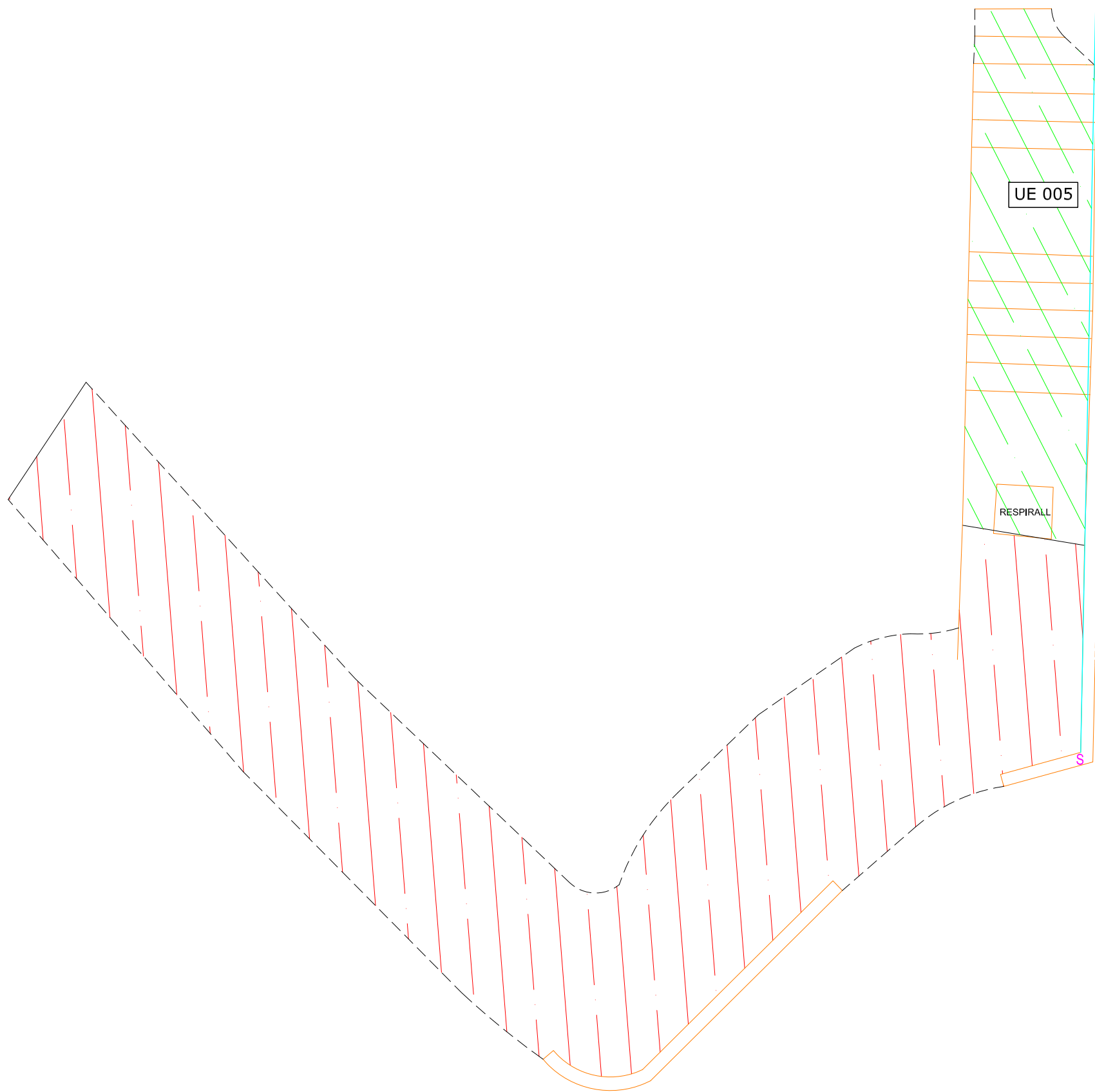
PLÀNOL NÚM.: 1

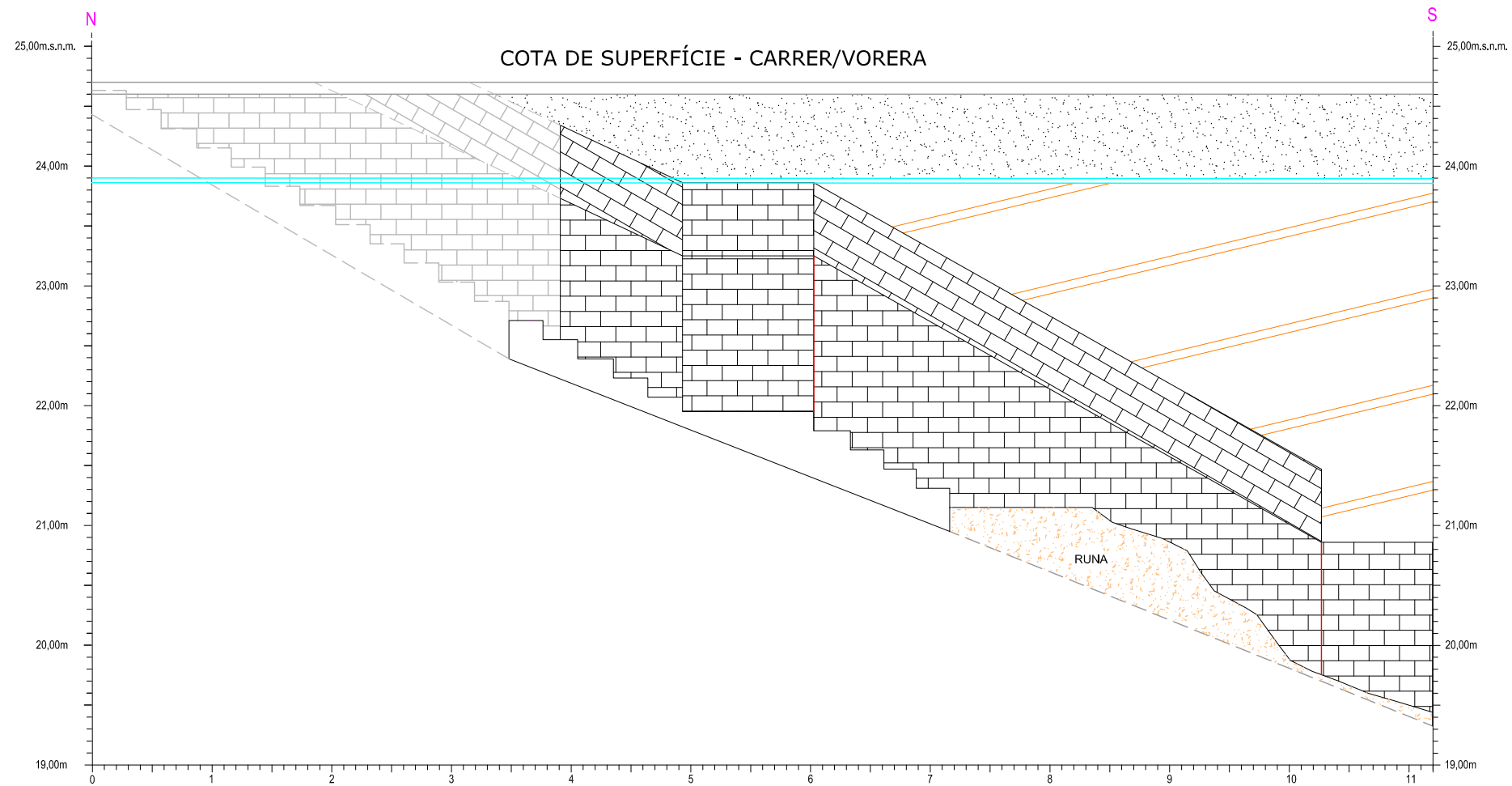

1002
24.700

	ZONA EXCAVADA
	ZONA NO EXCAVADA
---	Tram galeria excavada

- Terreny geològic
- Sauló
- Rebliment de runa
- Serveis contemporanis
- Marques construcció
- Possible traçat refugi

11. BIBLIOGRAFIA

A. V. (1993): *Congrés d' història de Barcelona. La ciutat i el seu territori, dos mil anys d'història*. Barcelona, 20, 21, 22 d'octubre de 1993. Volum I. Ponències i Comunicacions.

A. V. (2002): *Diccionari d'arqueologia*. Termcat.

ALBERTÍ, S.; ALBERTÍ, E. (2004): *Perill de bombardeig. Barcelona sota les bombes (1936-1939)*, Barcelona: Albertí Editor.

ARNABAT, R. (editor). (2009): *Els refugis antiaeris de Barcelona. Criteris d'intervenció patrimonial*. MUHBA Documents 7. Barcelona. Ed. Museu d'Història de Barcelona – Institut de Cultura. Ajuntament de Barcelona.

ALAIX, C. ; RAMOS, J. (2009): *Cronotipologia dels refugis antiaeris de Barcelona*. MUHBA Documents 7. Barcelona. Ed. Museu d'Història de Barcelona – Institut de Cultura. Ajuntament de Barcelona Pàg. 54-66.

ALAIX, C. ; RAMOS, J. (2011): *Els refugis antiaeris de Barcelona (1936-1973). Una nova visió des de l'arqueologia d'intervenció*. EX NOVO- Revista d'història i humanitats. Facultat de Geografia i Història de la universitat de Barcelona. Barcelona. Pàg. 55-79.

Atles dels Refugis de la Guerra Civil espanyola a Barcelona (2002): Barcelona: Ajuntament de Barcelona / CLABSA. 38 pàgines, inèdit.

BESOLÍ MARTÍN, A. (2004): *Los refugios antiaéreos de Barcelona: Pasado y Presente de un patrimonio arcano, Ebre 38, Revista Internacional de la Guerra Civil*, desembre de 2004.

DURAN I SAMPERE. *Barcelona i la seva història I. La formació d'una gran ciutat*. Ed. Curial. BCN 1972.

FABRE, J. (2003): *Els que es van quedar. 1939: Barcelona, ciutat ocupada*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Memòria de la intervenció arqueològica al carrer Independència 290- Mallorca 540
(Barcelona) Codi 002/18.

HARRIS, E.C (1979) .; *Principios de estratigrafía arqueológica*. Ed. Crítica.
Barcelona.

PUJADÓ, J. (1998): *Oblits de rereguarda: els refugis antiaeris a Barcelona, 1936-1939*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

VILLARROYA, J. (1999): *Els bombardeigs de Barcelona durant la Guerra Civil (1936-1939)*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

VILLARROYA, J.; PUJADÓ, J.; POWLES, V. (2002): *El refugi 307. La guerra civil i el Poble Sec, 1936-1939*, Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Pàgines Web.

<http://cartaarqueologica.bcn.cat/>

<http://www.bcn.cat/guia/bcnpicc.html>

<http://www.icc.es/>

https://ca.wikipedia.org/wiki/Refugis_antiaeris_de_la_Guerra_Civil_espanyola_a_Barcelona